
Befolkning: Et aldrende samfunn	2
Fruktbarhet: Slekters gang	4
Familien: Singel eller samboer	6
Helse: Liv og død	8
Utdanning: Lisa går til skolen	10
Arbeid: Halve folket i arbeid	12
Inntekt og formue: Fattig og rik	14
Forbruk: Mer enn til salt i maten	16
Bolig: I hus og hytte	18
Omsorg og sosial trygghet: Samfunnets støtte	20
Kultur: Sal og scene	22
Media: Fra papir til skjerm	24
Tidsbruk: Døgnet rundt	26
Transport: På fire hjul	28
Ferie: Ut på tur	30
Kriminalitet: Lovens korte arm	32
Valg: Valgets kval	34
Økonomi: Vekst og velstand	36
Primærnæringene: Fra jordbruk til havbruk	38
Sekundærnæringene: Fra industri til olje	40
Tertiærnæringene: Til tjeneste!	42
Natur, energi og miljø: Kjerringa med strømmen	44

Folkemengde 1. januar

	Folkemengde	Årlig vekst. Prosent
1950	3 250 000	
1960	3 568 000	0,98
1970	3 863 000	0,83
1980	4 079 000	0,56
1990	4 233 000	0,38
2002	4 525 000	0,57
<i>Framskrevet</i>		
2010	4 724 000	0,55
2020	4 975 000	0,53
2030	5 244 000	0,54
2040	5 440 000	0,37
2050	5 591 000	0,28

Fortsatt befolkningsvekst ...

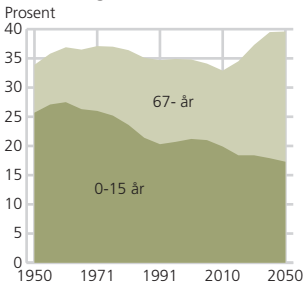
Norges befolkning passerte 4,5 millioner i 2000, en økning på 1,25 millioner siden 1950. De første årene etter krigen var den årlige befolkningsveksten om lag 1 prosent; hovedsakelig et resultat av høye fødselstall. Veksten sank til en tredjedels prosent på 1980-tallet og har siden tatt seg noe opp. I dag er nettoinnvandringen like viktig for befolkningsveksten som fødselsoverskuddet.

... også de neste 50 årene

Hva vi ser i krystallkulen, vil selvfølgelig avhenge av hvilke antakelser vi legger til grunn. Et prognosealternativ med middels fruktbarhet, levealder, sentralisering og nettoinnvandring gir fortsatt vekst også de neste 50 årene, men langt svakere enn i den foregående perioden. Folketallet vil passere 5 millioner i 2020 og i 2050 blir innbyggertallet nærmere 5,6 millioner, mens befolkningsveksten nærmer seg en kvart prosent.

En betydelig del av veksten framover vil trolig skyldes netto innvandring. Bli denne lav, vil Norges folketall nå et maksimum på om lag 5,1 millioner rundt 2050.

Andel barn og unge og eldre i befolkningen

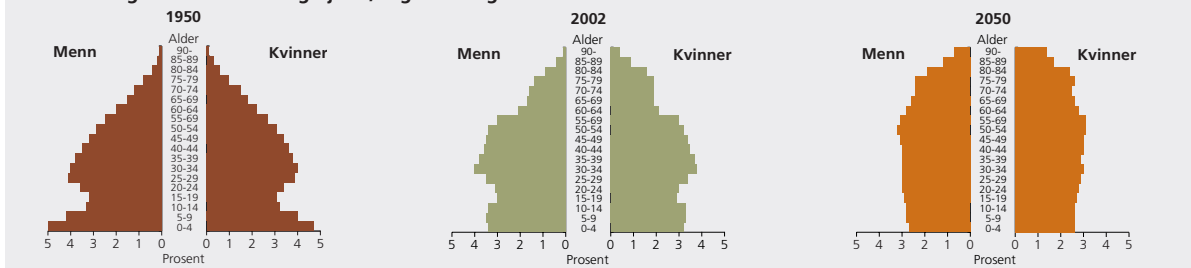
Eldrebølge på vei

Vi har nå lenge hørt snakk om eldrebølgen. Men situasjonen minner mye om en dag på stranden, på utkikk etter den store bølgen: Vi tror vi ser den komme, men som oftest flater den ut lenge før den når oss.

I en viss forstand kan vi si at eldrebølgen allerede er her: Mens det i 1950 bare var vel 8 prosent eldre 67 år og over, er dagens andel vel 13. Men først etter 2010 (når de store etterkrigskullene blir pensjonister) vil denne andelen øke ytterligere, til 19 prosent i 2030 og 22 prosent i 2050. Andelen barn og unge under 15 år vil fortsatt synke, til om lag 17 prosent i 2050.

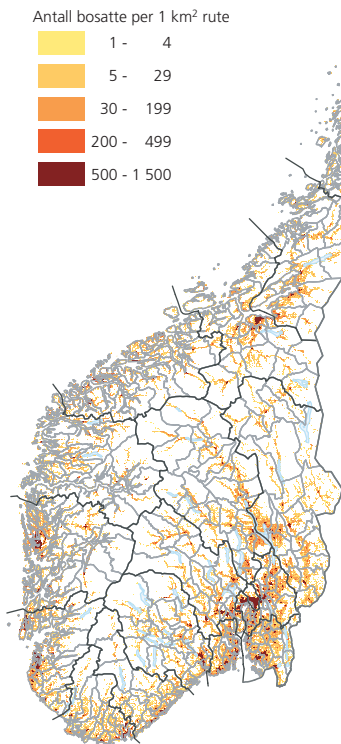
Eldrebølgen skyldes bare delvis det faktum at vi blir eldre (flere på toppen av pyramiden); vel så viktig er de lave fødselstallene som betyr at det blir færre i bunnen. Og når eldrebølgen ennå ikke helt har nådd oss, skyldes det både at fruktbarheten i Norge fortsatt er (relativt) høy og at innvandrerne er unge.

Folkemengden etter alder og kjønn, registrert og framskrevet

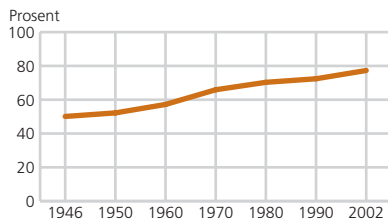
Bosettingsmønster. 1.1. 2002

I by og bygd
 Nærmere åtte av ti personer bor nå i tettbygde strøk; etter krigen var dette bare 50 prosent. I hele landet er det 929 tettsteder og veksten i tettsteder er særlig stor i tettsteder med mellom 2 000 og 20 000 innbyggere.

Etter Oslo er Akershus det fylket som har høyest andel bosatte (88,1 prosent) i tettbygde strøk, mens Hedmark har den laveste (53,6).

Andel bosatte i tettbygde strøk*

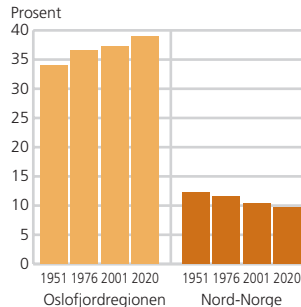
* En hussamling regnes som tettsted hvis det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene ikke overstiger 50 meter.

6,9 prosent «innvandrere»

Antallet innvandrere avhenger selvfølgelig av hvordan vi definerer «innvandrere». I SSB brukes begrepet *innvandrerbefolkningen* om personer med to utenlandsfødte foreldre; dvs. førstegenerasjons innvandrere og barn født i Norge av to utenlandsfødte foreldre (ofte kalt annengenerasjons innvandrere). Ved inngangen til 2002 besto innvandrerbefolkningen av i alt 310 700 personer. Dette utgjør 6,9 prosent av hele befolkningen og er en tredobling siden 1980. Om lag 68 prosent har bakgrunn fra ikke-vestlige land; dvs. Øst-Europa, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia.

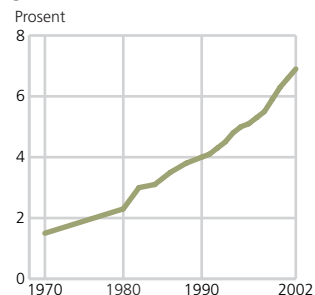
45 prosent av alle innvandrerne i Norge har norsk statsborgerskap.

Andel bosatte i Oslofjordregionen* og Nord-Norge. 1951-2001 og framskrevet 2020

* Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud og Vestfold.

Innvanderbefolkningen som andel av den totale befolkningen

Innvanderbefolkningens landbakgrunn. De største landene. 2002

Land	Antall
Pakistan	24 600
Sverige	22 800
Danmark	19 200
Vietnam	16 400
Jugoslavia	14 500
Bosnia-Hercegovina	13 200
Irak	13 600
Iran	11 900

Samlet fruktbarhetstall i utvalgte land. Ca. 2000

Island	2,08
Irland	1,89
Frankrike	1,89
Norge	1,78
Danmark	1,77
Finland	1,73
Storbritannia	1,65
Sverige	1,54
Sveits	1,50
Tyskland	1,36
Spania	1,24
Italia	1,23

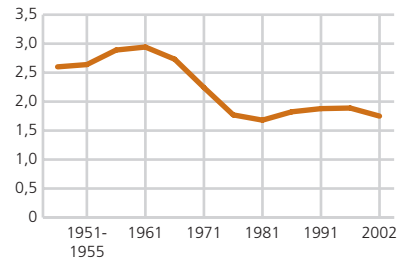
Kilde: Eurostat.

Lav fruktbarhet ...

Etterkrigstidens babyboom varte til midten av 1960-tallet og ble avløst av en nedgang som nådde bunnen omkring 1985. Deretter økte fruktbarheten igjen noe, men mye tyder på at den nå er på vei nedover igjen; i 2001 var samlet fruktbarhetstall 1,78.

Ser vi bort fra inn- og utvandring, må det samlede fruktbarhetstallet i et land være ca. 2,1 for at folketallet ikke skal synke på lengre sikt. I Norge har vi nå ligget under dette nivået siden midten av 1970-tallet.

Samlet fruktbarhetstall*

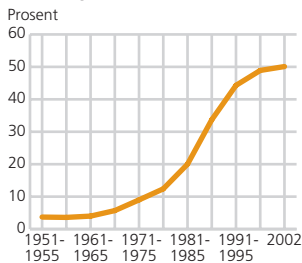

* Gjennomsnittlig antall levendefødte barn per kvinne i løpet av livet, hvis fruktbarhetsmønsteret i perioden gjelder i hele kvinnens fødegyktige periode og dødsfall ikke forekommer.

... men høy sammenliknet med andre land

De siste tiårs fruktbarhetsfall er et generelt fenomen i den vestlige verden og Norge er faktisk et av de landene som har hatt den høyeste fruktbarheten de siste årene. For eksempel er det gjennomsnittlige fruktbarhetstallet i EU-landene nå 1,5, med Italia og Spania nede på nesten 1,2. Høyest fruktbarhet finner vi på Island og i Irland.

Andel barn født utenfor ekteskap

Andel barn født utenfor ekteskap i utvalgte land. Ca. 2000

Island	65,8
Sverige	55,3
Norge	49,6
Danmark	44,6
Frankrike	47,7
Storbritannia	39,6
Nederland	24,9
Tyskland	22,1
Spania	16,3
Italia	10,2
Hellas	3,9

Kilde: Eurostat.

Halvparten utenfor ekteskap

Halvparten av alle barn fødes nå utenfor ekteskap, sammenliknet med bare vel 3 prosent på 1950-tallet. Den største økningen fant sted på 1970- og 80-tallet, og økningen har nå avtatt. Det store flertallet av dem som fødes utenfor ekteskap har imidlertid samboende foreldre, bare 9 prosent fødes av enslige mødre. Av de førstefødte ble imidlertid 52 og 13 prosent født av samboende eller enslige mødre. Når barn nummer to kommer, er foreldrene oftere gift.

Flest i nord

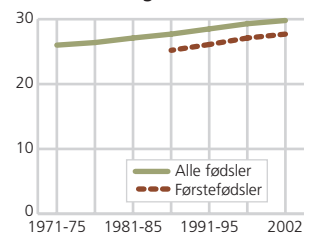
Flest fødsler utenfor ekteskap finner vi i de tre nordligste fylkene og Trøndelag, færrest i Agder og Rogaland.

Også i Europa finner vi et klart nord-sør mønster: Island topper listen, fulgt av Sverige og de andre nordiske landene. Deretter følger landene i Nord-Europa. I Sør-Europa er dette fortsatt et relativt sjeldent fenomen.

Eldre mødre

Med økende utdanning og yrkesaktivitet blir mødrene stadig eldre; siden begynnelsen av

Gjennomsnittlig fødealder. Alle fødsler og førstefødsler

1970-tallet har gjennomsnittlig fødealder økt med ca. 4 år, til 29,9. Gjennomsnittsalder ved første fødsel er 27,7 år.

Særlig synlig er denne tendensen blant tenåringer: Omkring 1970 utgjorde tenåringsfødsler 20 prosent av alle førstefødsler, i dag er andelen under 5 prosent.

Flere flerfødsler

Andelen flerfødsler (hovedsakelig tvillingfødsler) lå lenge på om lag 1 prosent. Fra slutten av 1980-tallet begynte andelen å øke og nærmer seg nå 2 prosent. Denne utviklingen antas å ha sammenheng med økningen i mødrenes fødealder og den økte utbredelsen av prøverørsmetoden.

Synkende aborttall siden 1990

Aborttallene økte kraftig på begynnelsen av 1970-tallet. Etter innføringen av lov om fri abort i 1978 har tallene ligget nokså stabilt mellom 14 000 og 16 000 og i 2002 ble det utført 13 520 aborter. Som andel av alle levende-fødte utgjør dette om lag 25 prosent.

Aborthyppigheten er særlig høy blant yngre kvinner i alderen 18-24 år; hvert år gjennomgår mellom 2 og 3 prosent i denne aldersgruppen en abort. Og i aldersgruppen 15-19 år er det nå dobbelt så mange aborter som fødsler.

Flere utenlandsadopsjoner

Det årlige antallet adopsjoner har siden midten av 1960-tallet variert mellom 800 og 1 000. Det har imidlertid skjedd en markert endring i adoptivbarnas bakgrunn: På slutten av 1960-tallet var ni av ti adopterte barn norske. Senere har denne andelen sunket kraftig og i dag er bare om lag to av ti norske. Og det store flertallet av disse er stebarn-adopsjoner.

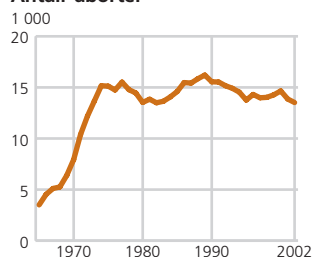
Kina er nå det dominerende «leverandør»-landet, fulgt av Sør-Korea og Colombia. Mens det fra de fleste andre land er et lite flertall av gutter, er godt som alle adoptivbarna fra Kina jenter, noe som må antas å ha sammenheng med landets ettbarnspolitik.

«Sara-effekten»

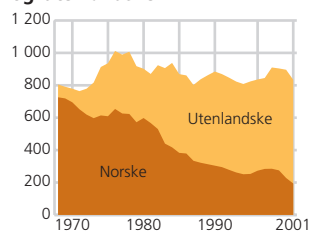
Bibelens Sara fikk barn i en alder av 90 år. Selv om også dagens mødre er eldre, er det nok en tilfeldighet at nettopp Sara er det mest populære jentenavnet for tiden. Blant guttenavnene er Markus på topp.

Navnemoter går i bølger og mange av dagens navn var svært populære for vel 100 år siden. Og mange av navnene er «internasjonale»; dvs. navn vi finner igjen også på navnetoppen i andre land. (Og dermed forsvinner også «norske» navn med æ, ø og å.) En tredje tendens er at kjært barn ikke lenger har mange navn; dobbeltnavn og bindestreksnavn (som *Jan Erik* og *Ole-Petter*) er på retur.

Antall aborter

Antall adopterte barn, norske og utenlandske*

* Treårig glidende gjennomsnitt

Mest populære fornavn. 2002

	Guttenavn	Jentenavn
1	Markus/Marcus	Sara/Sarah
2	Kristian/Christian	Ida
3	Mathias/Matias	Thea/Tea
4	Martin	Julie
5	Sander	Nora
6	Jonas	Emma
7	Andreas	Ingrid
8	Henrik	Emilie
9	Kristoffer/Christoffer	Hanna/Hannah
10	Magnus	Maria

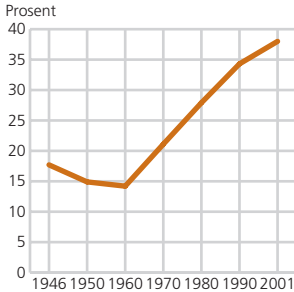
Singel eller samboer

Antall husholdninger og personer per husholdning

	Antall husholdninger	Personer per husholdning
1946	855 607	3,4
1950	959 310	3,3
1960	1 077 168	3,3
1970	1 296 734	2,9
1980	1 523 508	2,7
1990	1 759 363	2,4
2001	1 961 548	2,3

Andel enpersonhusholdninger

Antall gifte par og samboerpar med og uten barn

	1990	2001
Par i alt	973 000	1 039 326
Gifte par i alt	871 000	834 969
Uten barn	467 000	485 468
Med barn	404 000	349 501
Samboerpar i alt	102 000	204 357
Uten barn	52 000	86 856
Med barn	50 000	119 501

Flere bor alene ...

Perioden etter annen verdenskrig var kjernefamiliens storhetsperiode. Giftermålshyppigheten var høy, og andelen enpersonhusholdninger sank svakt. Fra begynnelsen av 1970-tallet sank så ekteskaphyppigheten, samtidig som antall skilsmisser økte. Til sammen har dette ført til mer enn en dobling av andelen enpersonhusholdninger: 38 prosent av husholdningene består nå av aleneboende, og disse utgjør 17 prosent av alle personer.

Enpersonhusholdninger er særlig vanlig i bykjernene i de store byene og i spredtbygde strøk.

... og flere er samboere

De siste års nedgang i antallet bestående ekteskap, skyldes ikke bare at flere skiller seg og at flere bor alene. I tillegg velger en økende andel å bo sammen uten å inngå ekteskap.

Ugifte samboere kom inn i statistikken allerede på slutten av 1970-tallet, men det er først i løpet av det siste tiåret at samlivsformen har fått en større utbredelse. Samboerpar utgjør nå 20 prosent av alle par, en økning fra 10 prosent i 1990. Og mens samboerne tidligere oftest var barnløse, er flertallet nå samboere med barn.

Blant de unge (under 30 år) er det mer vanlig å være samboende enn gift. Oslo og fylkene fra Trøndelag og nordover har den høyeste andelen samboere. Ni av de ti kommunene med laveste andel samboerpar ligger i Rogaland og Vest-Agder, mens sju av de ti kommunene med høyest andel ligger i Finnmark.

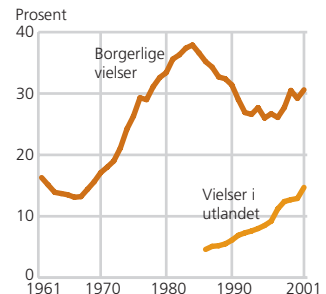
Ett av tre ekteskap borgerlig

Etter at antallet ekteskapsinngåelser nådde et lavmål på begynnelsen av 1990-tallet, økte så antallet igjen i noen år. I 2001 sank det så markert igjen.

Andelen borgelige vielser økte kraftig på 1970-tallet og nådde et toppunkt på begynnelsen av 1980-tallet, da 38 prosent var borgerlige. Senere har andelen sunket noe, for så å stige igjen de siste årene.

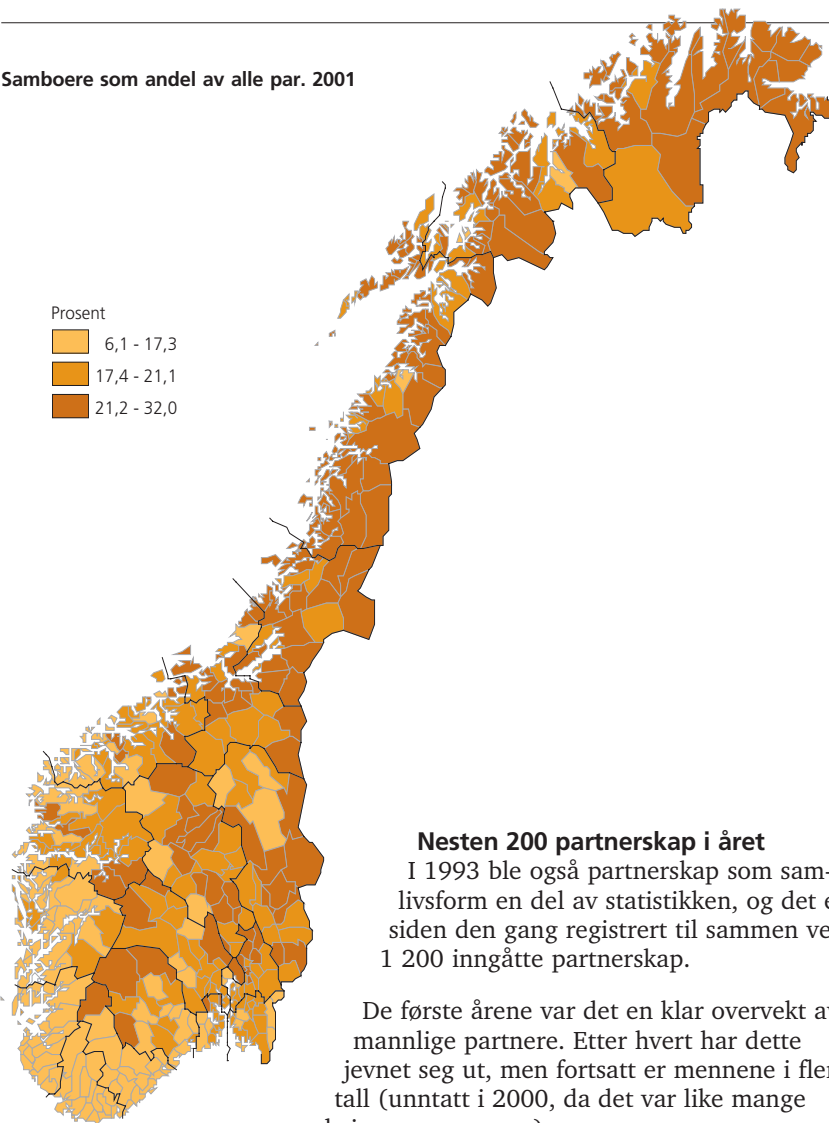
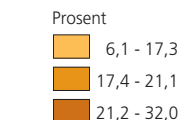
Når så mange ekteskap nå inngås borgerlig, må dette blant annet antas å ha sammenheng med at over 20 prosent av dem som gifter seg, inngår ekteskap nr. 2, 3 osv. En annen trend er å gifte seg i utlandet; nesten 15 prosent av alle ekteskapene inngås i utlandet.

Andel borgerlige vielser og vielser i utlandet

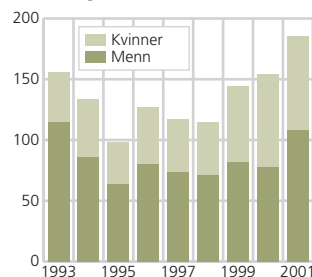

Samboere som andel av alle par. 2001

Antall inngåtte partnerskap. Menn og kvinner

Skilsmisser

Etter en langvarig og markert økning i antall skilsmisser fram til begynnelsen av 1990-tallet, synes antallet nå å ha stabilisert seg på om lag 9 000-10 000 per år. Dette innebærer at mellom 40 og 45 prosent av inngåtte ekteskap kan forventes å bli oppløst ved skilsmisse.

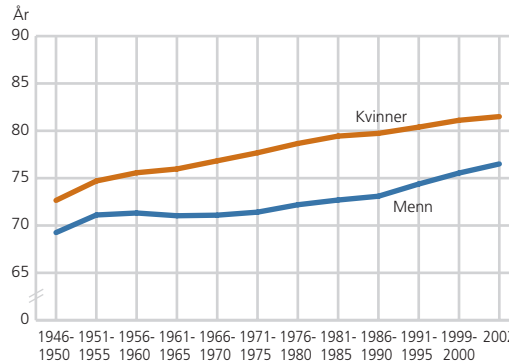
Men med en stor og økende andel samboerpar, blir etter hvert skilsmissetallene mindre interessante som en indikator på samlivsbrudd.

Et langt liv

Forventet levealder er en ofte brukt indikator på befolkningens helsetilstand. En nyfødt gutt kan i dag forvente å bli 76,5 år, en jente 81,5. Dette er en markant økning siden perioden 1946-50, da tallene var henholdsvis 69,3 og 72,7 år.

Forventet levealder ved fødselen for menn og kvinner

På 1950 og 1960-tallet var forskjellen mellom menn og kvinner økende, hovedsakelig fordi hjerte- og kardødligheten blant menn økte. De siste ti årene er denne forskjellen blitt mindre.

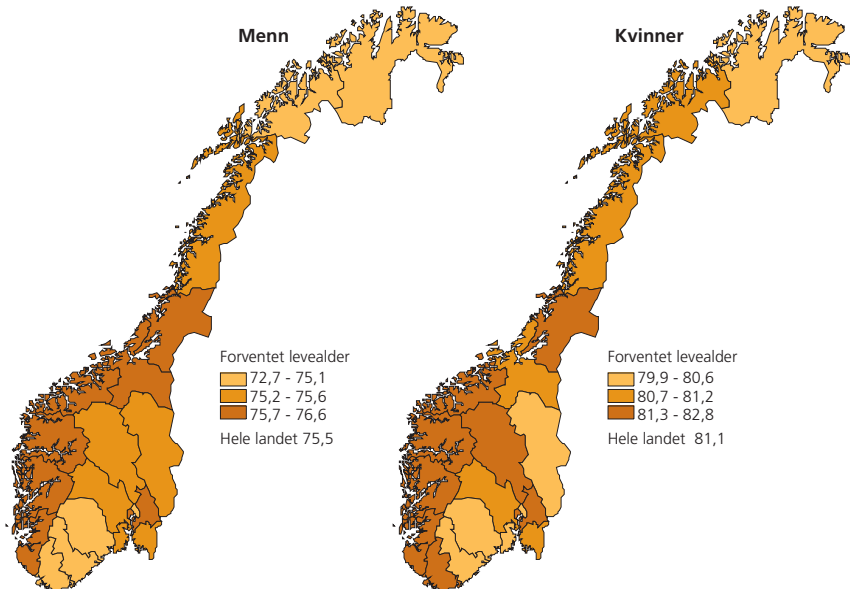
På samme måte som det er store internasjonale forskjeller i levealder, er det også markerte regionale forskjeller i Norge; f.eks. kan kvinner i Sogn

og Fjordane forvente å leve i nesten 83 år, mens en kvinne i Finnmark kan forvente å leve i knapt 80 år.

Forventet gjenstående levetid ved ulike aldre. 2001

	Menn	Kvinner
0	76,5	81,5
10	66,9	71,9
20	57,1	62,1
30	47,6	52,3
40	38,2	42,5
50	28,9	33,0
60	20,2	24,1
70	12,7	15,8
80	6,9	8,7

Forventet levealder for menn og kvinner. 1996-2000

Forventet levealder ved fødselen for kvinner i utvalgte land. Ca. 2000

Japan	84,6
Spania	82,7
Sveits	82,6
Frankrike	82,4
Sverige	82,0
Australia	82,0
Canada	81,9
Italia	81,8
Norge	81,5
Island	81,4
Danmark	79,2

Kilde: Eurostat.

Dødsfall etter årsak. Prosent

	1951-	1971-	1996-	1951-	1971-	1996-
	1955	1975	2000	1955	1975	2000
	Menn			Kvinner		
Alle årsaker	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Voldsomme dødsfall	8,6	7,5	6,4	3,7	4,4	4,2
<i>Dødsfall av sykdom:</i>						
Tuberkulose og andre infeksjonssykdommer	3,9	0,8	1,0	2,6	0,8	1,2
Kreft	18,1	18,6	25,4	19,2	19,1	21,9
Diabetes	0,7	0,5	1,4	1,0	0,9	1,4
Hjerte- og karsykdommer	40,1	50,5	42,0	45,0	51,3	44,2
Sykd. i åndedretsorganene (f.eks. lungebet.)	6,5	8,0	8,8	7,8	10,1	9,8
Alle andre sykdommer	22,1	14,2	14,9	21,0	13,5	17,2

Hva vi dør av

Før, under og like etter krigen var fortsatt tuberkulose og andre infeksjonssykdommer viktige dødsårsaker, men har spilt liten rolle etter 1960. Samtidig fikk hjerte- og karsykdommer større betydning, og på begynnelsen av 1970-tallet sto disse for mer enn halvparten av dødsfallene. Deretter er deres betydning redusert noe. Kreftdødeligheten, derimot, har økt i hele perioden, særlig for menn.

Når det gjelder voldsomme dødsfall, har omfanget vært relativt stabilt i etterkrigsperioden. Men mens det tidligere var drukningsulykker og ulykker i fiske og skipsfart som preget statistikken, er det i dag fallulykker, trafikkulykker og selvmord som dominerer.

Sykefravær

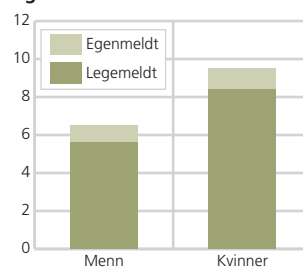
Sykefraværsprosenten er en indikator på forekomsten av sykdom i befolkningen, og denne utgjør nesten 8 prosent av det totale antall dagsverk. Av dette er 1 prosent egenmeldt korttidsfravær, mens 7 prosent er legemeldt fravær. Kvinner har en høyere sykefraværsprosent enn menn. Det er særlig det legemeldte sykefraværet som er høyere, og sykdom i forbindelse med svangerskap er sannsynligvis noe av forklaringen på forskjellen.

Nesten en tredjedel røyker daglig

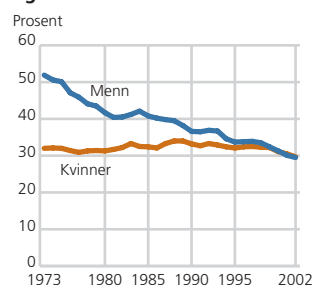
Siden begynnelsen av 1970-tallet har andelen dagligrøykere sunket betraktelig: Andelen menn som røyker har sunket fra over 50 til 30 prosent. For kvinner har andelen hele tiden vært stabil i overkant av 30 prosent. Ytterligere 11 prosent oppgir at de røyker av og til.

Parallelt med nedgangen i andelen menn som røyker, har det de siste ti årene vært en økning i andelen som snuser: 6 prosent av menn i alderen 16-74 oppgir at de snuser daglig og like mange snuser «av og til». Mens snus tidligere var mest brukt av eldre menn, er det i dag blant yngre menn under 45 år at dette er mest utbredt.

Sykefraværsprosent for menn og kvinner. 4. kvartal 2002

Andel dagligrøykere. Kvinner og menn 16-74 år*

* Treårig glidende gjennomsnitt.

Grunnskolen

Elevtallet sank fram til midten av 1990-tallet, for så å øke kraftig med skolestart for 6-åringer i 1997 (Reform 97).

Høsten 2001 var det 599 000 grunnskoleelever. Nesten 41 000 (6,8 prosent) var elever fra språklige minoriteter. I Oslo var denne andelen 31,8 prosent.

Videregående skole

Elevtallet økte fram til begynnelsen av 1990-tallet og har siden sunket svakt til 215 000.

Vel 90 prosent av 16-18-åringene er nå i videregående utdanning, sammenliknet med vel 80 prosent i 1990.

Universitet og høyskole

Den markante veksten i høyere utdanning flatet ut på slutten av 1990-tallet. Det samlede antallet studenter er 198 000 og mer enn hver fjerde 19-24-åring er nå i høyere utdanning.

Siden midten av 1980-tallet har kvinnene vært i flertall blant studentene og nær seks av ti studenter er i dag kvinner. Særlig er kvinneovervekten stor på høyskolene (63 prosent).

Kvinnene utgjør nå også et flertall (nesten 60 prosent) av de uteksaminerte kandidatene ved universitet og høyskoler. Fortsatt er mennene i flertall på høyere nivå (53 prosent) og når det gjelder forskerutdanning (65 prosent), men også her er kvinneandelene økende.

Utdanningseksplasjon i høyere utdanning

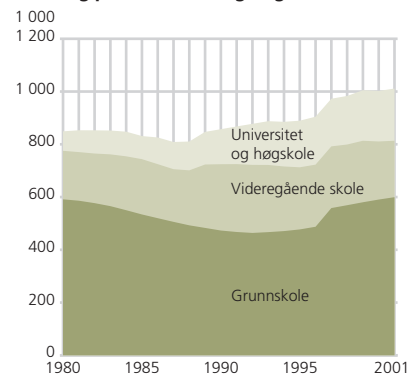
Siden 1980 har det samlede antallet elever og studenter økt fra om lag 850 000 til vel 1 million, og mer enn én femtedel av alle nordmenn sitter nå på skolebenken.

Like mange kvinner som menn har nå høyere utdanning

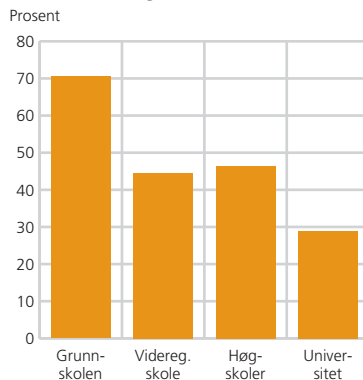
Tre ganger så mange nordmenn har nå universitets- og høyskoleutdanning sammenliknet med 1970. Og det er ikke lenger noe forskjell på menn og kvinner: Om lag 22 prosent av både menn og kvinner over 15 år har utdanning på høyskole- eller universitetsnivå. Men fortsatt tar menn noe lengre høyere utdanning enn kvinner.

Blant de yngste (under 50 år) er det nå langt flere kvinner enn menn med høyere utdanning; særlig stor er overvekten i aldersgruppen 25-29 år, hvor 43 prosent av kvinnene har høyere utdanning, sammenliknet med 31 prosent av mennene.

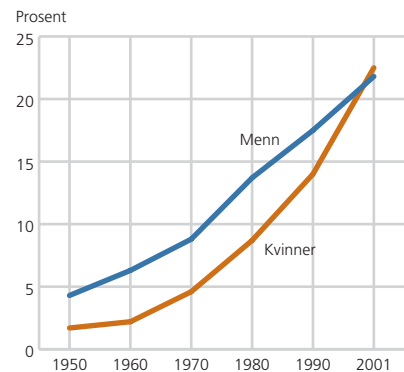
Antall elever i grunnskolen, videregående skole og på universitet og høyskoler

Andel kvinnelige lærere. 2001

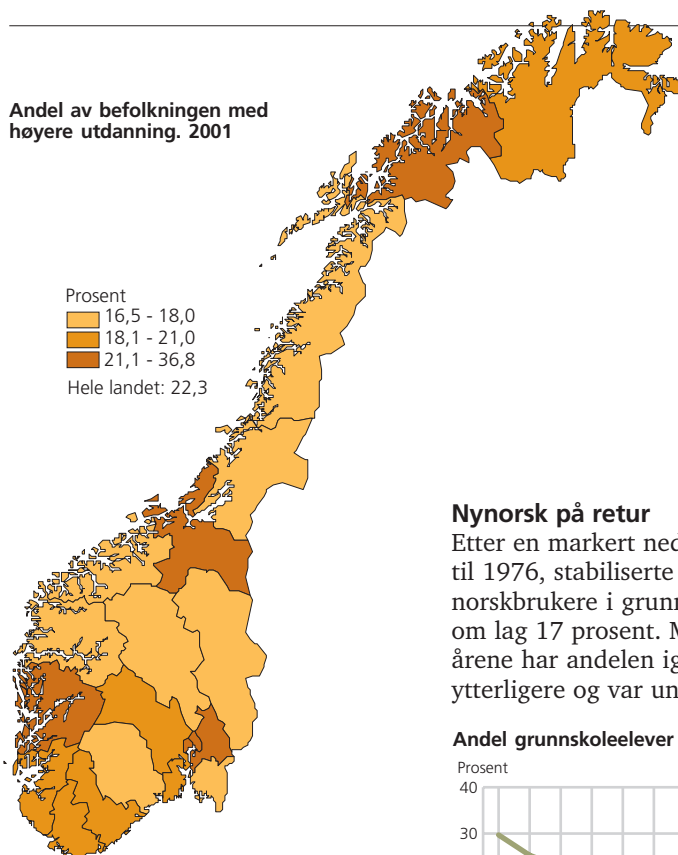

Andelen kvinner og menn med høyere utdanning

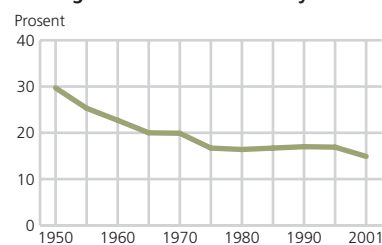
Andel av befolkningen med høyere utdanning. 2001

Nynorsk på retur

Etter en markert nedgang fra 1950 til 1976, stabiliserte andelen nynorskbrukere i grunnskolen seg på om lag 17 prosent. Men de siste 5-6 årene har andelen igjen sunket ytterligere og var under 15 i 2001.

Andel grunnskoleelever med nynorsk

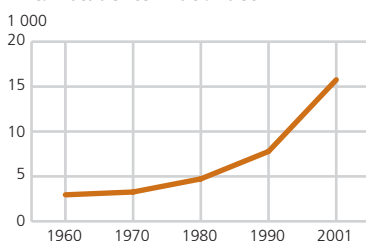
Ut i verden

Flere og flere unge studerer i utlandet: Siden 1960 er antallet femdoblet og økningen har vært særlig stor de siste ti årene.

I skoleåret 2001/02 var det nær 16 000 studenter i utlandet, i tillegg var det vel 5 000 utvekslingsstudenter. Til sammen utgjør dette over 10 prosent av studentmassen.

Også her er kvinnene etter hvert i flertall (nesten 57 prosent av utenlandsstudentene er kvinner).

Antall studenter i utlandet

Mens mer enn hver tredje Oslo-borger har høyere utdanning, gjelder dette bare 17 prosent i Hedmark og Oppland. Og på kommunenivå er forskjellene enda større:

Kommuner med høyest/lavest andel høyt utdannede. 2001

	Andel
Høyest:	
Bærum	42,3
Asker	40,1
Oslo	36,8
Lavest:	
Beiarn	8,2
Karlsøy	8,0
Værøy	6,6

Studenter i utlandet: De viktigste studielandene og fagene. 2001

	Antall studenter
Land	
Australia	4 330
Storbritannia	4 271
USA	2 360
Danmark	2 073
Sverige	972
Fag	
Merkantile fag	2 832
Medisin	1 880
Teknologiske fag	1 628
Kunsthøgskole	1 311
Mediefag	1 091

Kilde: Statens lånekasse for utdanning.

Halve folket i arbeid

Yrkesfrekvenser for kvinner 15-64 år og andel med deltid. Utvalgte land. 2001

	Yrkesfrekvens	Andel deltid
Island	82,9	45,4
Norge	73,8	42,7
Danmark	71,4	31,6
Sveits	70,6	57,2
Sverige	69,7	36,3
Finland	66,6	16,7
Storbritannia	64,9	44,4
Tyskland	58,7	39,3
Frankrike	55,7	30,4
Irland	54,0	31,1
Italia	40,9	17,8
Spania	42,7	17,3

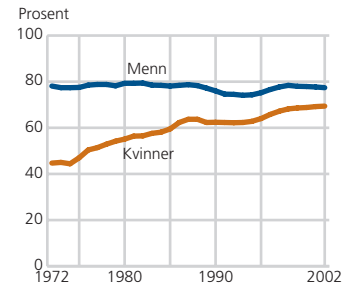
Kilde: Eurostat.

Kvinner nesten like høy yrkesaktivitet som menn ...

I 2002 var antallet sysselsatte nesten 2,3 millioner, tilsvarende 50 prosent av befolkningen og kvinnene utgjør nå 47 prosent av de sysselsatte.

Fra midten av 1970-tallet og fram til 1986 økte kvinners yrkesaktivitet markert. Under den økonomiske lavkonjunkturen fra 1987 til 1993 var kvinnenes yrkesfrekvens stabil, mens den falt noe for menn. Etter 1993 har den igjen økt noe både for menn og kvinner, men mest for kvinner. I 2002 var 69,6 prosent av kvinnene og 77,4 prosent av mennene i alderen 16-74 år i arbeidsstyrken.

Yrkesfrekvenser for kvinner og menn 16-74 år

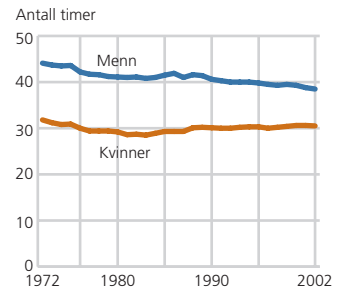

... men kortere arbeidstid

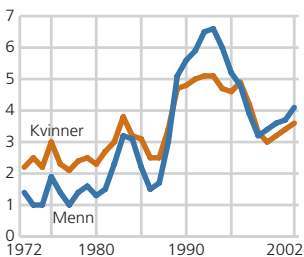
Mange kvinner jobber fortsatt deltid, selv om andelen er synkende; i 1980 jobbet 47 prosent heltid, i 2002 var andelen økt til 56 prosent. Menns heltidsandel er stabil på rundt 90 prosent og deltid er i stor grad forbeholdt skoleungdom.

Siden 1972 er menns faktiske ukentlige arbeidstid redusert med nærmere seks timer, fra 44,1 til 38,4. Kvinners arbeidstid sank noe fram til 1983, fordi økningen i sysselsettingen da for en stor del var i form av deltidsansatte. Deretter har veksten i større grad kommet som heltidssysselsetting og kvinners gjennomsnittlige arbeidstid har økt med om lag to timer, til 30,4.

Ukentlig arbeidstid for sysselsatte kvinner og menn

Andel arbeidsledige menn og kvinner 16-74 år. Prosent av arbeidsstyrken

Økende arbeidsledighet igjen

Fra begynnelsen av 1970-årene og fram til lavkonjunkturen i 1983-1984, var arbeidsledigheten stabil i underkant av 2 prosent av arbeidsstyrken; hele tiden om lag ett prosentpoeng høyere for kvinner enn for menn.

Da ledigheten steg på 1980-tallet, jevnet kjønnsforskjellene seg ut, og fra 1988 til 1995 var arbeidsledigheten høyere for menn. Blant annet fordi kvinner oftere er ansatt i offentlig sektor, og dermed mindre utsatt for konjunktursvingninger. Fortsatt har menn en noe høyere ledighet enn kvinner.

Kvinner oftere i offentlig sektor

Om lag én tredjedel av alle sysselsatte arbeider i dag i offentlig sektor, hele 48 prosent av kvinnene og bare 21 prosent av mennene. Kvinnene er i stor grad ansatt i kommunene, mens mennene er mer likelig fordelt på stat og kommune.

Fortsatt manns- og kvinneyrker

Til tross for økende utdanningsnivå er både menns og kvinners yrkesvalg fortsatt nokså tradisjonelle. Typiske kvinneyrker er førskole- og grunnskolelærere, sykepleiere, rengjøringspersonale og sekretærer. Typiske mannsyrker er håndverkere, bygge- og anleggsarbeidere, sjåfører og ingeniører.

I noen yrker, som f.eks. postbud og markedsførere/-konsulenter, finner vi omtrent like mange menn og kvinner.

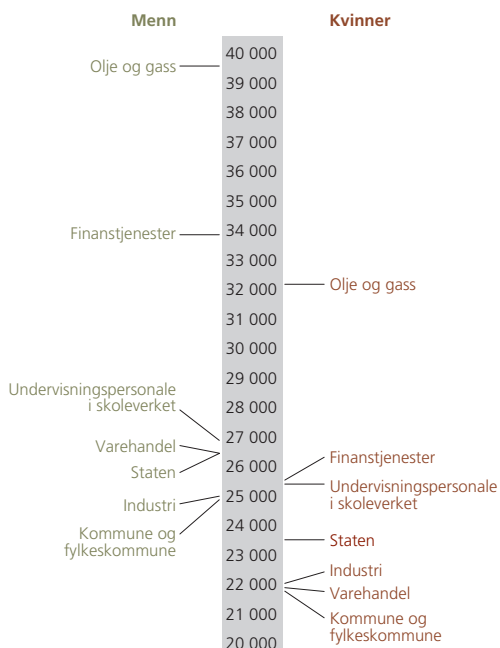
Store lønnsforskjeller

Siden 1970 har lønn per normalårsverk økt fra 30 900 kroner til 320 200 i 2002. Justert for prisutviklingen har reallønnsøkningen vært 68 prosent. Økningen var særlig stor på begynnelsen av 1970-tallet og på slutten av 1990-tallet.

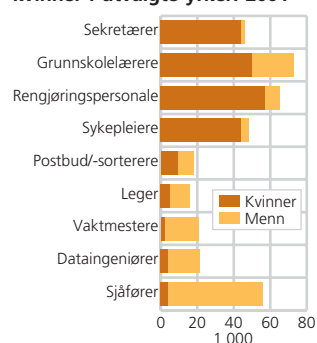
I gjennomsnitt var månedslønn for heltidsansatte menn og kvinner i 2001 henholdsvis 26 937 og 23 134 kroner. Kvinnes lønnsnivå utgjør altså 86 prosent av mennenes. Denne forskjellen har endret seg lite de siste årene. Men i et noe lengre perspektiv er forskjellen blitt mindre, omkring 1960 var kvinners lønn bare 60 prosent av menns.

Men dette forholdet varierer mellom ulike næringer: For ansatte i finanstjenester utgjør kvinners lønn bare 76 prosent av menns, mens den i skoleverket var nesten 95 prosent.

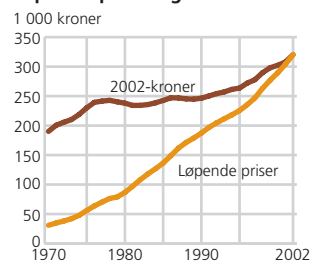
Månedslønn for heltidsansatte menn og kvinner i utvalgte næringer. 2001

Antall sysselsatte menn og kvinner i utvalgte yrker. 2001

Lønn per normalårsverk. Løpende priser og 2002-kroner

Arbeidsstyrken = summen av sysselsatte og arbeidsledige. Som prosent av befolkningen kalles dette *yrkesfrekvens*.

Arbeidstid: Heltid = 37 timer og mer, samt 32-36 timer når det oppgis at dette utgjør heltid.

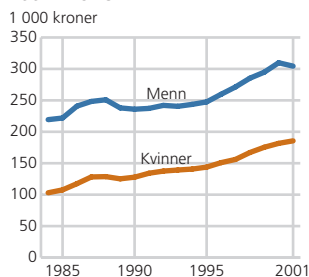
Økte overføringer

I 2001 var norske husholdningers gjennomsnittsinntekt 415 500 kroner, en dobling fra 1986. Ca. 74 prosent av dette er yrkesinntekt (dvs. lønn og næringsinntekt). Denne andelen har sunket noe de siste årene, mens overføringer (som pensjon og barnetrygd) i dag utgjør en større andel enn tidligere. Kapitalinntekten (som renter og aksjeutbytte) økte kraftig i 2000, men gikk like kraftig ned i 2001.

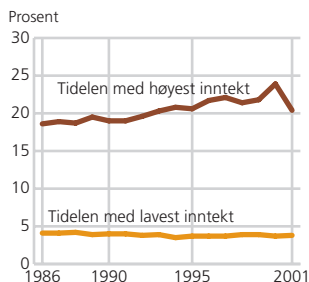
Inntektsregnskap for husholdninger

	1986	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001
	<i>Kroner</i>							
Samlet inntekt	207 700	255 800	274 100	282 700	311 800	357 500	405 100	415 500
Yrkesinntekt	161 800	191 000	196 600	202 800	223 800	262 200	286 700	305 900
Kapitalinntekt	10 900	15 600	14 800	15 100	19 400	19 200	34 200	21 100
Overføringer	35 000	49 200	62 700	64 800	68 600	76 100	84 200	88 500
	<i>Prosent</i>							
Samlet inntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yrkesinntekt	77,9	74,7	71,7	71,7	71,8	73,3	70,8	73,6
Kapitalinntekt	5,2	6,1	5,4	5,3	6,2	5,4	8,4	5,1
Overføringer	16,9	19,2	22,9	22,9	22,0	21,3	20,8	21,3

Gjennomsnittlig bruttoinntekt. 2001-kroner

Andelen av samlet inntekt etter skatt per forbruksenhet som tilfaller personer med høyest/lavest inntekt

Kvinneres inntekt 61 prosent av menns

I 2001 var gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle voksne personer 243 900 kroner og gjennomsnittlig utlignet skatt var ca. 25 prosent.

Mens heltidssysselsatte kvinners gjennomsnittlige månedslønn er ca. 86 prosent av menns, utgjør kvinners årlige bruttoinntekt bare vel 60 prosent av mennenes. I 1984 var det tilsvarende forholdstallet 47 prosent.

Når inntektsforskjellene mellom menn og kvinner er langt større enn lønnsforskjellene, skyldes dette først og fremst at færre kvinner er yrkesaktive og at de oftere arbeider deltid.

Større inntektsforskjeller

Den tidelen personer med lavest husholdningsinntekt per forbruksenhet har fått redusert sin andel av totalinntekten fra 4,2 prosent i 1986 til 3,8 i 2001. Samtidig har tidelen med høyest inntekt økt sin andel, fra 18,6 til 20,4 prosent. Den økte inntektsulikheten skyldes altså i første rekke at de rike har blitt rikere.

Flere med aksjer

Husholdningenes formuesregnskap viser at både realkapitalen og finanskapitalen har økt siden 1986, men at det særlig er «annen finanskapital» (aksjer, aksjefond. o.a.) som har økt. I 1986 var verdien av bankinnskudd det dobbelte av annen finanskapital. I 2001 er verdien av aksjer og bankinnskuddene nesten den samme.

Formuesregnskap for husholdninger

	1986	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001
Realkapital	147 900	182 900	200 300	202 000	226 400	240 200	260 600	295 000
Finanskapital i alt	135 800	176 300	172 900	192 800	217 000	284 200	352 800	382 000
Bankinnskudd	89 900	123 600	127 500	129 700	136 400	145 800	172 900	187 300
Annen finanskapital	45 800	52 700	45 400	64 100	80 600	138 400	179 900	175 600
Gjeld	217 800	284 200	288 200	281 500	316 200	353 900	415 000	458 000
Nettoformue	65 900	75 000	85 000	113 400	127 200	170 500	198 400	199 400

Som andre gjennomsnittstall, dekker også disse over store ulikheter og fordelingen av finansformuen er svært skjev: Tidelen av husholdningene med størst finansformue, disponerte hele to tredjedeler av den.

Flere med stor gjeldsbyrde, men rentene betyr mindre

Gjennomsnittshusholdningens gjeld har økt kraftig de siste årene og var 458 500 kroner i 2001. Dette utgjør 70 prosent av bruttoformuen og denne andelen er igjen økende etter å ha sunket fra 80 prosent i 1988.

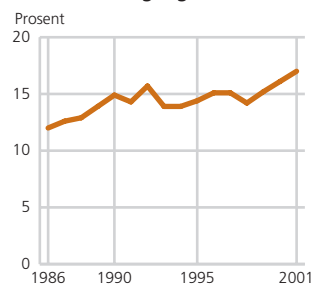
Vel 70 prosent av husholdningene har gjeld, og denne andelen har sunket noe de siste årene. Andelen med stor gjeldsbyrde – 2 ganger inntekten eller mer – steg til 16 prosent i 1992. Deretter sank den noe, men viser nå igjen tendenser til å øke.

Renteutgiftenes betydning er imidlertid blitt mindre: Fram til begynnelsen av 1990-tallet utgjorde de 13-14 prosent av husholdningenes inntekt. Senere er andelen – på grunn av lavere rentenivå – sunket til 6-7 prosent.

4 prosent fattige

Andelen personer med husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet (OECD) under 50 prosent av medianinntekten brukes ofte som en lavinntekts- eller fattigdomsgrense. I 2000 var denne andelen 4,3 prosent for landet totalt. Høyest andel personer med så lav inntekt finner vi i Oslo og i ikke-sentrale kommuner med henholdsvis 7,6 og 4,8 prosent.

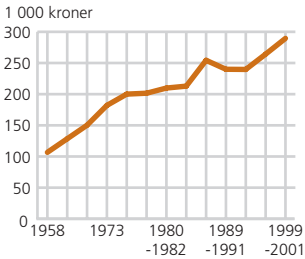
Andel husholdninger med gjeld større enn to ganger inntekten

Mer enn til salt i maten

Forbruksutgift per husholdning. 2001-kroner

Andel av husholdningenes forbruksutgift som går til matvarer, alkohol og tobakk i utvalgte land. 1999. Prosent

Irland	22,4
Spania	21,0
Italia	20,9
Frankrike	18,9
Sverige	18,3
Danmark	17,3
Finland	17,1
Norge	14,9
Storbritannia	13,4
Nederland	12,6
Tyskland	11,1

Kilde: Eurostat.

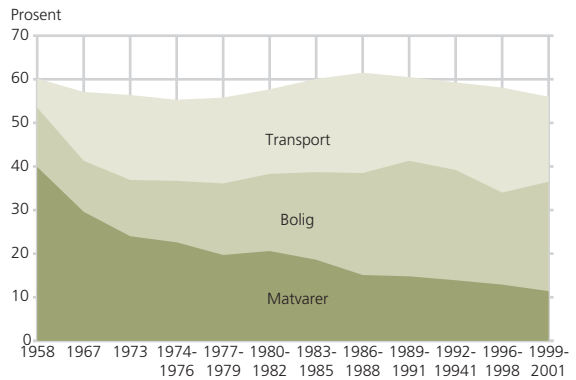
Nesten tredoblet forbruk siden 1958

I perioden 1999-2001 var gjennomsnittlig årlig total forbruksutgift per husholdning 289 500 kroner. I 1958 var det tilsvarende beløpet 11 088 kroner, som omregnet til 2001-kroner tilsvarer om lag 106 700. Om man også tar hensyn til at husholdningene i denne perioden er blitt mindre, er det reelle forbruket mer enn tredoblet.

Mindre til mat ...

Det er to hovedtendenser som har preget utviklingen i forbrukets sammensetning de siste 40 årene. Utgiftsandelen til mat og drikke har vært synkende i hele perioden (samtidig som vi blir mer opptatt av matvareprisene) og en gjennomsnittshusholdning bruker i dag bare drøyt 11 prosent av budsjettet til mat, sammenliknet med 40 prosent i 1958.

Andel av husholdningenes forbruksutgift som går til matvarer, bolig og transport

... og mer til bolig og transport

Til gjengjeld bruker vi en stadig større andel av budsjettet til bolig og transport; henholdsvis 25 og 20 prosent. Av transportutgiften går det meste til kjøp av bil, samt vedlikeholds- og driftutgifter.

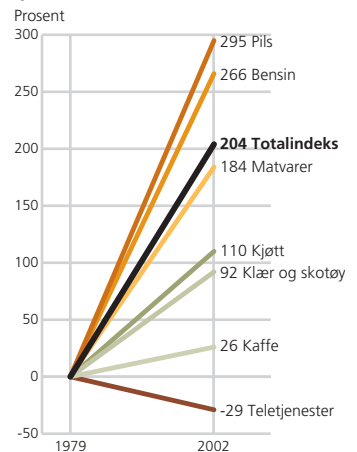
Til sammen legger mat, bolig og transport beslag på nesten 60 prosent av budsjettet, en andel som har holdt seg nokså konstant siden 1958.

Mindre til klær og skotøy

Noe overraskende kanskje, bruker vi også en mindre andel av budsjettet til klær og sko: Knappt 6 prosent bruker vi til dette; mindre enn halvparten av hva vi gjorde i 1958.

Nå skyldes dette neppe at vi i dag kjøper mindre klær og sko, men henger sammen med at disse varene relativt sett er blitt billigere, fordi prisveksten har vært mindre enn på de fleste andre varer.

Prisvekst, utvalgte varer og tjenester. 1979-2002

Vi drikker stadig mer vin

Siden 1945 er det samlede konsumet av alkohol mer enn tredoblet og årlig drikker hver voksne person nå i gjennomsnitt fem og en halv liter ren alkohol.

Alkoholkonsumet økte jevnt fram til omkring 1980, og da først og fremst på grunn av et økende forbruk av øl og brennevin. Deretter sank brennevinsforbruket med mer enn 50 prosent og samtidig stabiliserte ølkonsumet seg. Når totalforbruket likevel igjen har steget de siste årene, skyldes dette det økte vinkonsumet.

Til tross for det økte forbruket, bruker vi ikke en større del av husholdningsbudsjettet på alkohol; de siste 30 årene har vi brukt i overkant av 2 prosent til øl, vin og brennevin

Endrede matvaner ...

Ikke bare bruker vi en mindre andel av pengene til mat; vi bruker dem også på andre matvarer.

Norge er ikke lenger et «pottit-land»: Siden 1958 er forbruket av poteter nesten halvert, til 43 kilo per person (av dette inntas vel 4 kilo som potetgull, pommefrites, o.l.). Også forbruket av smør, margarin og oljer er halvert i perioden. Sukkerforbruket er mer enn halvert.

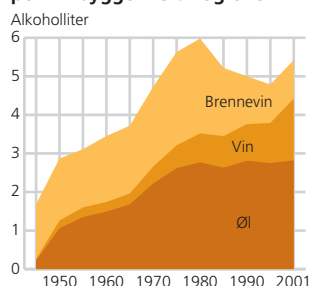
Mens forbruket av kjøtt har ligget nokså stabilt de siste 25 årene, så spiser vi stadig mindre fisk og fiskevarer. Derimot har forbruket av frukt og grønnsaker økt.

... og drikkevaner

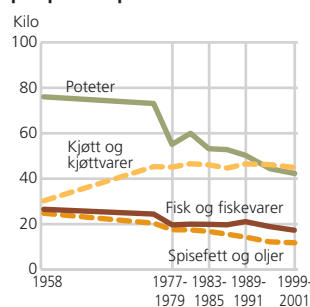
Det er ikke bare når det gjelder alkohol at drikkevanene er endret. Melkeforbruket er redusert – fra nesten 170 liter per person til vel 90. Og mens vi tidligere for det meste drakk H-melk, er det nå lettmelk og skummet melk som dominerer.

Til gjengjeld er konsumet av alkoholfrie drikkevarer (mineralvann og brus) tidoblet siden 1958 og vi drikker i gjennomsnitt 77 liter per år. Denne økningen tilsvarer nokså nøyaktig nedgangen i melkeforbruket.

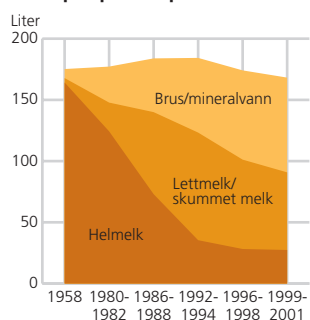
Forbruk av brennevin, vin og øl per innbygger 15 år og over

Forbruk av utvalgte matvarer per person per år

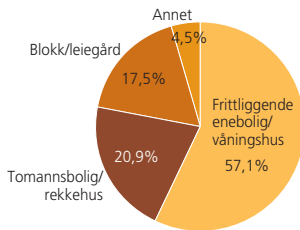

Forbruket av melk og mineralvann per person per år

Boliger, 2001

Nesten to av tre i enebolig

I 2001 var det om lag 1 962 000 boliger i Norge; omtrent en dobling siden 1950.

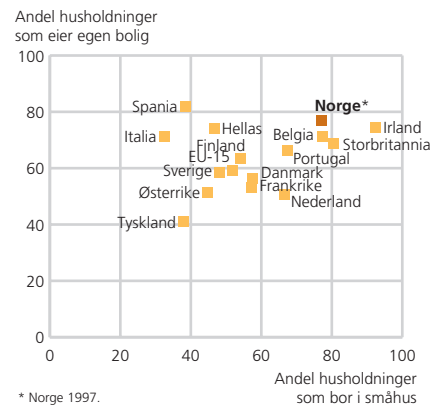
57 prosent av boligene er frittliggende eneboliger (eller våningshus) og disse huser 64 prosent av befolkningen. 21 prosent er tomannsboliger, rekkehus og andre småhus, mens 18 prosent er blokker eller leiegårder. Syv av ti husholdninger har bolig med egen hage.

Nesten åtte av ti eier boligen selv

77 prosent av husholdningene eier sin bolig, mens 23 prosent leier. Andelen som leier boligen har økt siden 1990, og denne økningen har særlig funnet sted i byene.

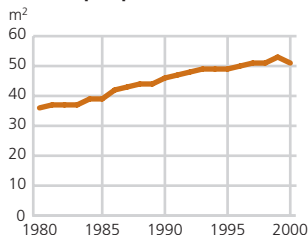
I Oslo leier nå nærmere 30 prosent av husholdningene boligen de bor i. Tilsvarende tall i 1990 var 24 prosent. Det er særlig yngre og enslige som i økende grad leier bolig, en utvikling som blant annet har sammenheng med de økte boligprisene, særlig i de store byene.

Andel husholdninger som bor i småhus og som eier boligen i utvalgte land, 1998

Sammenliknet med resten av Europa, bor norske husholdninger oftere i småhus som de eier selv. Mens nesten åtte av ti norske husholdninger bor i småhus og er selveiere, gjelder dette for eksempel bare fire av ti tyske husholdninger.

Boareal per person

Større boliger ...

Norske boliger blir større og større: I 2001 hadde gjennomsnittsboligen 4,1 rom, en økning fra 3,6 i 1980. Dengang hadde hver person 36 m² til disposisjon, mens vi 20 år senere har vel 50 m² å boltre oss på.

... og høyere boligstandard

I 1980 manglet fortsatt 10 prosent av befolkningen bad eller dusj, men allerede i 1990 var dette redusert til 1 prosent. Samtidig har andelen personer med to eller flere bad økt fra 18 prosent i 1988 til vel 30 i 2001.

Flere med høye boutgifter

På 1980-tallet økte husholdningenes boutgifter, fordi både gjelden og renten økte. På begynnelsen av 1990-tallet hadde over halvparten av husholdningene boutgifter (inklusive lys og brensel, men ikke avdrag på lån) som utgjorde mer enn 25 prosent av forbruksutgiftene.

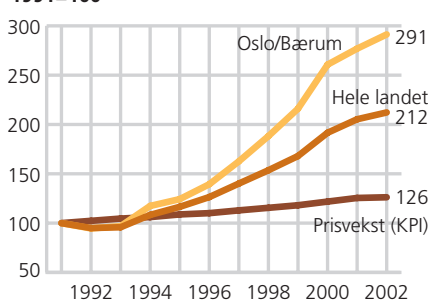
Med synkende rentenivå sank andelen med høye boutgifter utover på 1990-tallet til under 40 prosent, men den kan nå synes å være på vei oppover igjen.

Boligprisen doblet på ti år

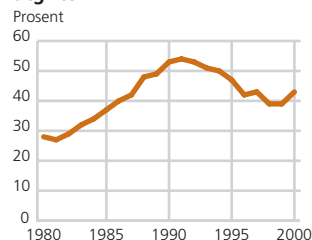
Fra 1991 til 2002 økte prisen på bruktboliger med mer enn 100 prosent. Til sammenlikning har den generelle prisveksten i perioden vært om lag 26 prosent.

Prisen på blokkleiligheter har økt langt mer enn på eneboliger og prisøkningen har vært særlig stor i Oslo-området; i Oslo og Bærum er bruktboligprisen nesten tredoblet.

Prisutvikling på bruktboliger. Indeks 1991=100

Andelen husholdninger med boutgifter som utgjør mer enn 25 prosent av totale forbruksutgifter

Velutstyrte boliger

Norske boliger er ikke bare store og med høy standard, de er også svært velutstyrte: «Alle» husholdninger har TV, ni av ti har fryseboks og nesten like mange vaskemaskin. Tre av fire husholdninger har hjemme-PC. Oppvaskmaskin, derimot, finnes bare i vel halvparten av husholdningene.

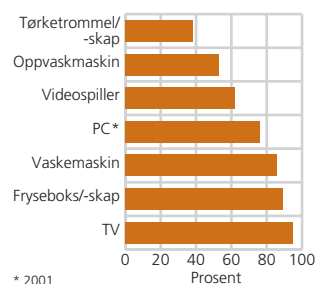
364 000 fritidshus

Ved inngangen til 2003 fantes det 364 000 fritidshus (hytter, sommerhus) i Norge. Flest var det i Oppland (40 300) og Buskerud (39 200).

I overkant av 20 prosent av alle husholdninger oppgir at de eier fritidshus og denne andelen har vært omtrent den samme siden 1980. I tillegg har svært mange tilgang til fritidshus, slik at til sammen fire av ti personer nå oppgir at de eier eller har tilgang til fritidsbolig.

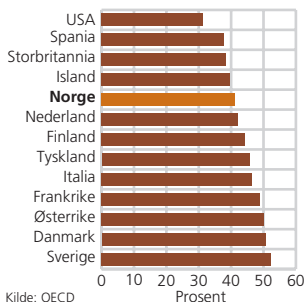
5 prosent av husholdningene har campingvogn og 14 prosent seilbåt eller motorbåt.

Andelen husholdninger med en del varige forbruksvarer. 1999-2001

Offentlige utgifter som andel av BNP i utvalgte land. 2001

Kilde: OECD

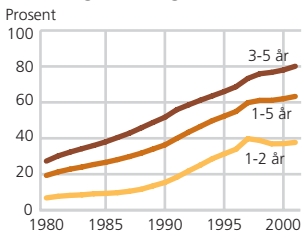
Velferdsstatens framvekst

Velferdsstatens hovedoppgaver er – ved siden av ansvaret for befolkningens helse og utdanning – omsorg for barn, eldre og andre omsorgstrengende og økonomisk sikring av den enkelte. Velferdssamfunnets framvekst har i stor grad vært en utvikling i retning av at det offentlige har overtatt ansvar for omsorgstjenester og velferdsytelser som tidligere ble utført i familien.

Velferdsstatens utvikling gjenspeiles på ulike måter i statistikken; bl.a. om vi ser på offentlige utgifter som andel av bruttonasjonalproduktet. Omkring 1960 utgjorde offentlige utgifter ca. 30 prosent av brutto nasjonalproduktet (BNP). Deretter økte andelen gradvis til over 50 prosent på begynnelsen 1990-tallet, men har senere sunket til i overkant av 40 prosent. Denne nedgangen skyldes delvis den sterke veksten i oljeinntektene og BNP de siste årene.

Utgifter til undervisning, helsestell og sosial trygd og velferd utgjør størstedelen av disse utgiftene. Sammenlikner vi med f.eks. Sverige og Danmark, så har disse landene begge en BNP-andel på over 50 prosent.

Barnehagedekning

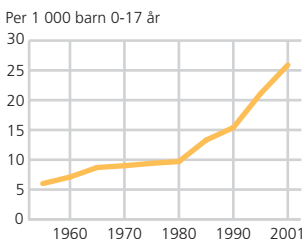
Snart full barnehagedekning?

Det var nærmere 5 800 barnehager i Norge i 2001. Nesten halvparten av disse var private og står for vel 40 prosent av barnehagetilbudet.

I alt 192 600 barn har nå plass i barnehage og dekningsgraden for alle barn i alderen 1-5 år er 63 prosent, noe som innebærer mer enn en tredobling siden 1980. Barne- og familiedepartementet antar at en dekningsgrad på 80 prosent innbærer full behovsdekning.

Av de eldste barna (3-5 år) har nå åtte av ti barnehageplass, mens dekningsgraden for de yngste barna har stabilisert seg i underkant av 40 prosent. Dette har sammenheng med innføringen av kontantstøtten i 1998: Om lag 75 prosent av alle ettåringer og vel 50 prosent av alle toåringer mottok full kontantstøtte i 2001.

Antall barn med barnevernstiltak

Barnevern: Ikke flere omsorgsovertakelser

I løpet av de siste 50 årene er antallet barn med barnevernstiltak ved utgangen av året mer enn firedoblet, fra 6 000 til 26 000. Økningen har vært særlig stor siden 1980. Og antallet barn som i løpet av året mottar en eller annen form for tiltak, er enda høyere – 33 300 i 2001. Dette tilsvarer 3 prosent av alle barn i alderen 0 -17 år.

Langt de fleste barnevernsbarna mottar ulike former for hjelpetiltak, som besøkshjem, støttekontakt eller barnehageplass. Bare om lag 20 prosent av barna er under barnevernets omsorg; de fleste i fosterhjem. Antallet omsorgsovertakelser har imidlertid vært svært stabilt de siste 50 årene (ca. 5 000), mens antall barn med forebyggende tiltak har økt kraftig.

Sosialhjelp

Antallet sosialhjelpstilfeller økte kraftig på 1980-tallet: Fra 60 000 til 178 000 i toppåret 1994. Deretter var det en nedgang fram til 1999 og antallet har nå flatet ut på om lag 138 000 tilfeller, som omfatter 128 000 personer. Dette utgjør nesten 3 prosent av befolkningen. Regner vi også med personer som blir forsørget av sosialhjelpsmottakere, er nærmere 5 prosent av befolkningen – direkte eller indirekte – mottakere av sosialhjelp.

Gjennomsnittlig stønadstid i 2001 var fem måneder og gjennomsnittlig stønadsbeløp var 33 800 kroner.

Andelen sosialhjelpsmottakere er særlig stor blant unge, blant enslige og enslige forsørgere.

Antall uførepensjonister øker igjen

På midten av 1970-tallet var antall uførepensjonister omtrent 140 000 og det var like mange menn og kvinner. Utover på 1980-tallet økte så antallet kraftig og særlig blant kvinner. På begynnelsen av 1990-tallet flatet veksten ut og antallet gikk ned i noen år, for så å øke igjen etter 1995.

I 2001 var det samlede antallet uførepensjonister 285 000: 164 000 kvinner og 121 000 menn. Dette utgjør nokså nøyaktig 10 prosent av den yrkesaktive befolkningen 16-66 år.

Når antallet kvinnelige uførepensjonister har økt så markert, må dette selvfølgelig ses i sammenheng med den sterke økningen i kvinners yrkesdeltagelse i denne perioden. Det er særlig andelen med muskel- og skjelett-sykdommer som har økt.

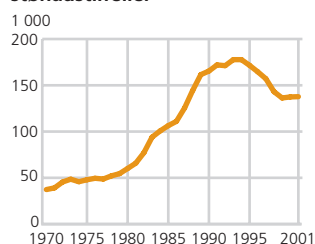
Eldreomsorg: Fra institusjon til bolig

Den offentlige eldreomsorgen kan grovt deles inn i tre hovedsektorer: Institusjoner, boliger og hjemmetjenester.

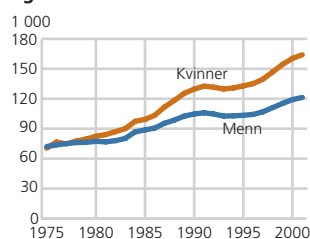
Siden midten av 1990-tallet har det vært en klar vekst i antall brukere av kommunale pleie- og omsorgstjenester, noe som først og fremst skyldes at flere nå får hjelp i hjemmet. Særlig har antallet som får hjemmesykepleie økt. Også antallet plasser i pleie- og omsorgsboliger har økt kraftig.

Når det gjelder institusjonsplassene (alders- og sykehjem), så har antallet slike plasser sunket noe de siste årene, bl.a. som en følge av ombygginger for å øke antallet enkeltrom (som nå utgjør 88 prosent).

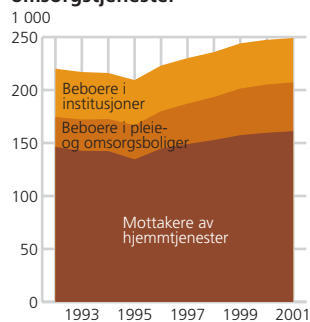
Økonomisk sosialhjelp. Antall stønadstilfeller

Antall uførepensjonister. Menn og kvinner

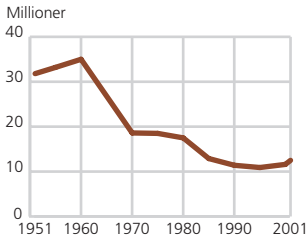

Brukere av ulike pleie- og omsorgstjenester

Antall kinobesøk

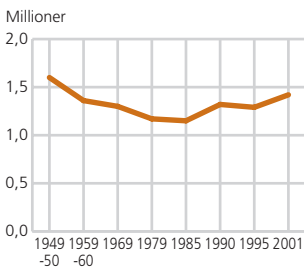
Kinorenessanse

1950-årene var – i Norge som i Europa for øvrig – kinoens gullalder og besøkstallene nådde om lag 35 millioner i 1960, noe som tilsvarer nesten ti kinobesøk per innbygger.

På begynnelsen av 1960-tallet kom fjernsynet til Norge og fram til 1970 ble så besøkstallene nesten halvert, mens det på 1970-tallet bare var en svak nedgang. På 1980-tallet kom så en ny nedgangsperiode, og bunnen ble nådd i 1992, med ca. 9,5 millioner besøk. Dette tilsvarer 2,2 besøk per innbygger. Senere har besøkstallene igjen økt, til 12,5 millioner i 2001. De siste årene har besøksandelen på norske filmer vært om lag 10 prosent.

69 prosent av befolkningen i alderen 9-79 år hadde i 2001 vært på kino i løpet av siste 12 md. og gjennomsnittlig antall kinobesøk var 4,5.

Antall tilskuere på teater og opera

Flere på teater og opera...

Også teater- og operabesøket var lenge synkende. Men fra midten av 1980-tallet tok besøket seg opp, og etter en stagnasjon omkring 1990 har det de siste fem-seks årene igjen økt kraftig til ca. 1,5 millioner besøk.

Halvparten av befolkningen oppgir å ha vært på teater siste år, 6 prosent har vært på opera og 11 prosent har sett ballett.

...og på konserter, utstillinger og museer

Andelen som har vært på konsert i løpet av året, har økt markert de siste ti årene: Andelen som har vært på klassisk konsert, har økt fra 27 til 37 prosent og andelen på andre typer konserter har økt fra 32 til 39 prosent fra 1991 til 2000.

Om lag 45 prosent har vært på en kunstutstilling og/eller besøkt et museum i løpet av 2000. Også disse andelene har økt noe.

Færre tilskuere på idrettsarrangement?

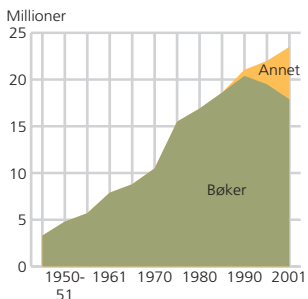
På hele 1990-tallet har mellom 50 og 60 prosent vært tilskuere på et idrettsarrangement i løpet av året. Men siden 1994 har antallet besøk på slike arrangement sunket; fra 6,7 til 5,2 i 2000.

Fotball er den idretten som har fleste tilskuere, fulgt av håndball. De fleste idrettene har stabile tilskuertall, med unntak av skidrett: Her er andelen tilskuere halvert siden 1994 (men dette året var nok spesielt, med OL på Lillehammer).

Biblioteket mer enn bøker

Utlånet av bøker fra folkebibliotekene økte i hele etterkrigsperioden og fram til på begynnelsen av 1990-tallet: Fra 3,3 millioner utlån i 1945-46 til vel 20 millioner. Deretter har utlånet sunket til 17,9 millioner i 2001.

Antall utlån ved folkebibliotekene

Andel personer 9-79 år som har besøkt ulike kulturinstitusjoner siste år. Prosent

	1991	1994	1997	2000
Kino	58	61	60	65
Teater/musikal/revy	44	45	44	50
Opera/operette	5	5	6	6
Ballett/danseforestilling	8	9	8	11
Klassisk konsert	27	34	37	37
Populærkonsert	32	38	38	39
Kunstutstilling	41	44	43	44
Museum	41	45	44	45
Folkebibliotek	49	51	52	52
Idrettsarrangement	57	59	54	57

Men på slutten av 1980-tallet begynte bibliotekene også med utlån av musikk, lydbøker, video og CD-ROM. Dette utgjør nå mer enn 5 millioner utlån i året og innebærer et samlet utlån på mer enn 23 millioner.

Halvparten av befolkningen benytter et folkebibliotek i løpet av året.

Kultur: Mest for kvinner – og høyt utdannede

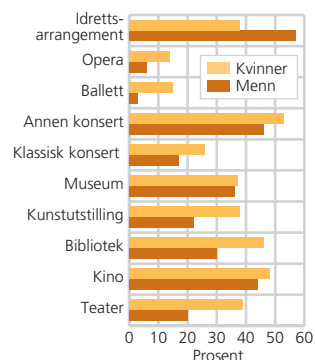
På spørsmål om hvor interessert de er i ulike kulturtilbud, sier kvinner langt oftere enn menn at de er «meget eller ganske interessert». Tydeligst er dette når det gjelder ballett, opera og teater, men også når det gjelder klassisk konsert, kunstutstilling og bibliotek er kvinnene langt oftere interessert. Når det gjelder kino, museum og populærkonsert oppgir menn nesten like stor interesse. Bare når det gjelder idrettsarrangement er menn langt mer interessert enn kvinner.

Kjønnforskjellene i uttrykt interesse stemmer i hovedsak godt overens med andelene som faktisk har benyttet seg av tilbudene, selv om disse forskjellene er noe mindre.

I tillegg til kjønnforskjellene er forskjellene mellom ulike utdanningsgrupper de mest slående: De fleste kulturtilbud benyttes langt oftere av folk med høyere utdanning.

Den økte kulturelle aktiviteten de siste årene må ses i sammenheng med andre samfunnsmessige utviklingstrekk. Det økende utdanningsnivået fører til økt interesse for ulike kulturtilbud. Samtidig gjør økt fritid og bedre råd det lettere å benytte tilbudene. I tillegg kommer også at en stadig større del av befolkningen bor i byer og tettsteder, hvor også kulturtilbudet er størst.

Andelen kvinner og menn 9-79 år som sier de er «meget/ganske interessert» i å gå på... 2000

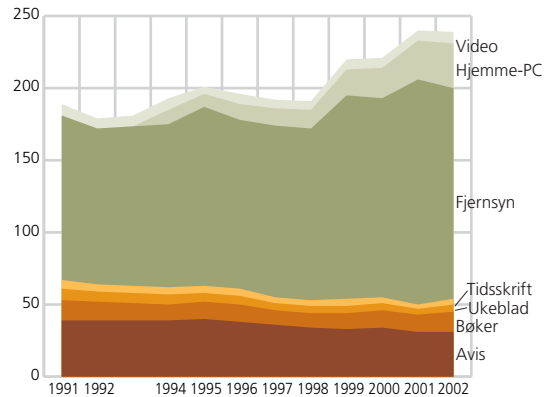

Skjerm-mediene overtar

Fjernsynets dominerende stilling er selvfølgelig ikke ny; allerede for ti år siden brukte vi nesten dobbelt så lang tid foran TV-skjermen som vi brukte til lesing.

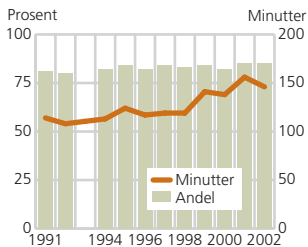
I løpet av 1990-tallet har så tiden brukt til lesing fortsatt å synke, samtidig som vi ser langt mer fjernsyn. I tillegg fikk (og brukte) flere og flere hjemme-PC, og daglig tilbringer vi nå i gjennomsnitt nesten en halvtime foran PC-skjermen. Til sammen innebærer dette at vi i dag bruker nær fire ganger så mye tid foran skjermen som til lesing.

Antall minutter brukt til skjerm- og papirmedier en gjennomsnittsdag

Et paradoks, kanskje, at jo høyere utdanning vi får, desto mindre leser vi. Dette gjelder alle typer papirpublikasjoner, ikke bare ukeblader.

Andel som ser fjernsyn, og tid brukt en gjennomsnittsdag

Fjernsynet dominerer

Andelen som ser fjernsyn har vært relativt stabil på 1990-tallet med vel 80 prosent, mens tiden foran skjermen har økt, til to og en halv time per dag. Video, derimot, brukes bare av et lite fåtall og andelen har vært stabil i hele perioden.

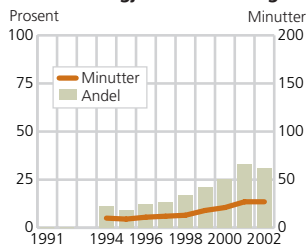
De ivrigste TV-seerne finner vi blant de eldste (67 år og over) og blant de yngste (13-15 år).

PC-ens inntog

Siden midten av 1990-tallet har andelen daglige hjemme-PC-brukere økt fra ca. 10 prosent til vel 30 og vi bruker nå PC-en nesten en halvtime daglig (andelen som har hjemme-PC er imidlertid langt høyere: 76 prosent).

Det er store forskjeller i bruken av PC: For eksempel bruker én av to unge gutter PC daglig, mens dette gjelder bare én av tjue eldre kvinner.

Andel som bruker hjemme-PC, og tid brukt en gjennomsnittsdag

Radio = musikk?

I løpet av ti år har andelen som lytter på radio daglig, sunket fra 71 til 58 prosent, men de siste årene kan det synes som om tiden vi tilbringer foran radioapparatene har stabilisert seg på om lag halvannen time per dag (de som lytter på radio bruker altså lenger tid enn før).

Det er først og fremst nyheter, distrikts- og underholdningsprogrammer som har mistet lyttere. Det samme gjelder informasjonsprogrammer og værmeldingen. Også religiøse programmer og klassisk musikk har fått færre lyttere. Programmer med populærmusikk – derimot – har beholdt sin popularitet.

Radioen er først og fremst middelaldrende menns medium – i aldersgruppen 45-66 år er lytterandelen 73 prosent.

Aviser

Avisenes opplag økte fram til omkring 1990, men har siden stagnert. Og opplaget per 1 000 innbyggere har vært synkende på 1990-tallet.

Samtidig har andelen som leser aviser hver dag, sunket noe siden midten av 1990-tallet; fra 85 til 77 prosent. Og vi bruker også mindre tid; i gjennomsnitt en halvtime per dag. Det er særlig i de yngste aldersgruppene at avislesning er blitt mindre vanlig.

Bøker

Antallet skjønnlitterære utgivelser ble doblet fra 1983 til 1994 (fra 900 til 2 000 utgivelser), men har siden sunket til 1 700. Også utlån av bøker fra folkebibliotekene har sunket, fra 4,7 per innbygger i 1992 til 4,0 i 2001.

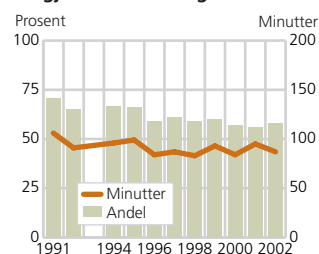
Andelen som leser bøker på fritiden har ikke fulgt samme tendens: Etter en viss nedgang, har andelen som har lest en bok i løpet av dagen igjen økt noe – til 23 prosent. Andelen som leser bøker daglig er noe høyere blant kvinner enn blant menn (henholdsvis 28 og 17 prosent).

Ukeblader

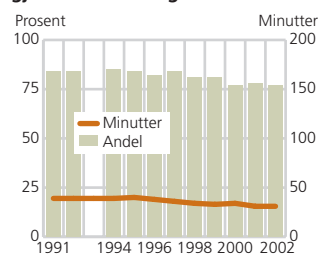
Andelen ukebladlesere har sunket markert de siste fem-seks årene, og det er nå 16 prosent av befolkningen som leser ukeblad en gjennomsnittsdag. Denne nedgangen reflekteres ikke i noen tilsvarende opplagsnedgang; snarere har det samlede opplaget økt svakt på 1990-tallet.

Kvinner leser langt oftere ukeblader enn menn og særlig gjelder dette eldre kvinner; i aldersgruppen 67-79 år leser 27 prosent ukeblader en gjennomsnittsdag.

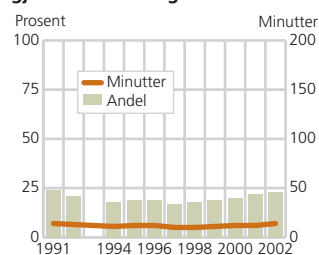
Andel radiolyttere og tid brukt en gjennomsnittsdag

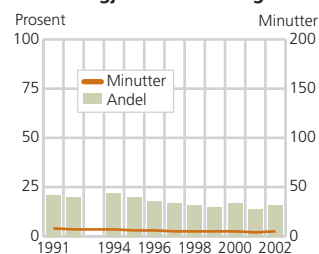
Andel avislesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

Andel boklesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

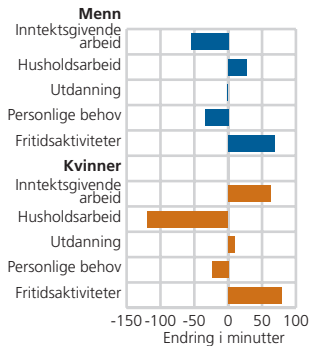

Andel ukebladlesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

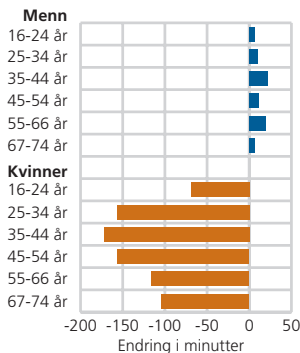

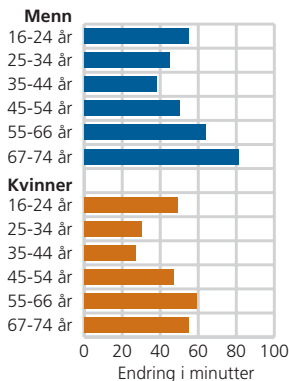
Endring i tid brukt til ulike hovedaktiviteter fra 1971 til 2000 i alderen 16-74 år

Endring i tid brukt til husarbeid fra 1971 til 2000, etter kjønn og alder

Endring i tid brukt til fjernsyns-seing fra 1971 til 2000, etter kjønn og alder

Mer fritid

Siden 1970 har nordmenn i gjennomsnitt fått 75 minutter mer fritid per dag og vi har nå nesten 6 1/2 time til ulike fritidsaktiviteter. Tid brukt til utdanning og arbeid har endret seg lite, og den økte fritiden skyldes hovedsakelig at vi bruker mindre tid til husholdsarbeid (50 minutter) og personlige behov (30 minutter).

Fritiden har økt litt mer for kvinner enn for menn, noe som blant annet henger sammen med at kvinner har redusert husholdsarbeidet med to timer. Én av disse timene er brukt til mer inntektsgivende arbeid, den andre til økt fritid. Menn, derimot, har redusert omfanget av inntektsgivende arbeid, men har samtidig økt sin deltakelse i husarbeidet.

Til tross for at kvinner har økt sin yrkesdeltakelse det siste tiåret og redusert tiden til husarbeid, er det ikke blitt mer vanlig å kjøpe hjelp til rengjøringsarbeidet: Andelen med slik hjelp er 4 prosent, omtrent det samme som på begynnelsen av 1990-tallet. Det er særlig høyt utdannede barnefamilier som har hjelp til rengjøring.

Mer tid foran skjermen

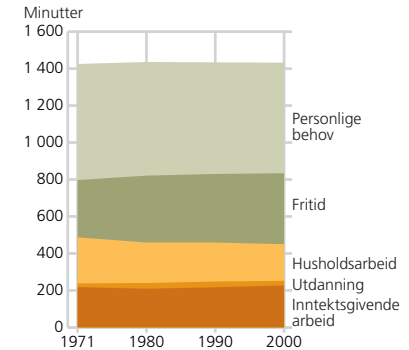
Den økte fritiden tilbringes for en stor del foran TV-skjermen. Tiden brukt til fjernsyns-seing har økt kraftig, og sammenliknet med i 1980 begynner TV-kvelden tidligere samtidig som den slutter senere.

Åtte timer søvn

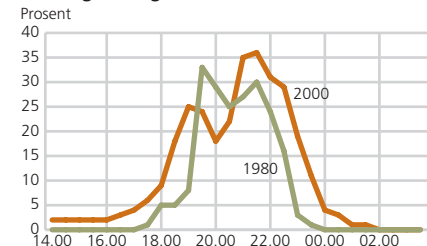
Vi sover i gjennomsnitt 8 timer per natt og dette har bare økt svakt siden 1970.

Imidlertid har det skjedd en forskyvning av nattesøvnen: Vi legger oss og står opp senere. For eksempel sov 72 prosent av befolkningen kl. 23:30 i 1980. Denne andelen var sunket til 62 i 1990 og 55 prosent i 2000. Tilsvarende om morgenen: I 1980 sov fortsatt 6 prosent kl. 09:00, sammenliknet med 12 prosent i 2000.

Tidsbruk en gjennomsnittsdag. Minutter

Andel som ser på TV til ulike tider. Mandag-fredag

Søvnbehovet ser ut til å være nok så konstant; både over tid og mellom ulike grupper i befolkningen. Mens andre aktiviteter ofte varierer mye for eksempel med kjønn, utdanning eller bosted, sover de fleste omtrent 8 timer; bare de yngste og de eldste sover litt mer.

Fast food

De siste årenes voldsomme interesse for kokebøker og TV-kokker synes ikke å ha ført til at vi tilbringer mer tid på kjøkkenet. Riktignok er det nå flere menn som lager mat, men vi bruker i dag 30 minutter mindre på matlaging og måltider enn i 1980. Nedgangen fordeler seg omtrent likt på matlaging og måltider.

Det er også en tendens til å forskyve hovedmåltidet utover ettermiddagen. Selv om de fleste fortsatt spiser middag mellom kl. 15:00 og 17:30, er det nå et økende antall som spiser senere.

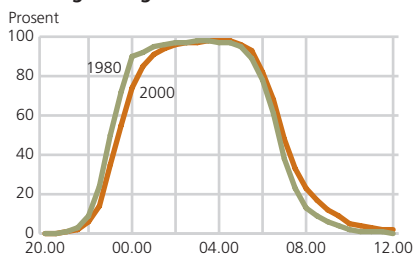
På reisefot

Vi tilbringer stadig mer tid på reise: Mens vi i 1980 brukte 1 time og 6 minutter, tilbrakte vi i 2000 1 time og 23 minutter på reisefot en gjennomsnittsdag. Menn bruker fortsatt noe mer tid på reiser (15 minutter) enn kvinner og de unge reiser mer enn de eldre.

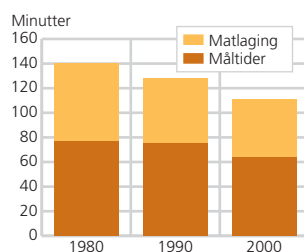
«... bare en liten tur i butikken»

Mens stadig flere bruker tid på innkjøp av varer og tjenester, bruker vi samtidig mindre tid i butikkene. I løpet av en gjennomsnittsdag foretar over halvparten av oss en eller annen form for innkjøp, sammenliknet med fire av ti for 20 år siden. Den gang brukte vi i gjennomsnitt 54 minutter på innkjøp, mot 44 minutter i 2000. Hver tredje person foretar dagligvareinnkjøp en gjennomsnittsdag og vi bruker 24 minutter til slike innkjøp.

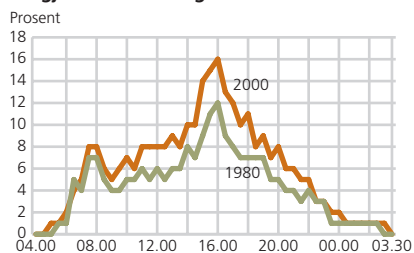
Andel som sover på ulike tidspunkter. Mandag-fredag

Tid brukt til matlaging og måltider

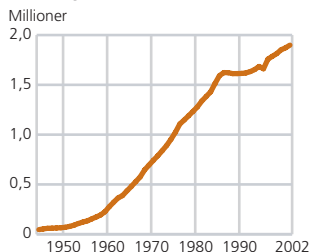

Andel som er på reise på ulike tidspunkter en gjennomsnittsdag

Antall personbiler

Mil etter mil ...

I 1946 reiste nordmenn i gjennomsnitt 4 km daglig (innenlands) og nesten halvparten av reisen (1,8 km) foregikk med jernbane. I dag reiser vi nesten ti ganger så langt: 38,5 km. Det er først og fremst bruk av personbil og fly som har økt; for jernbane og sjøtransport har tallene endret seg lite i løpet av vel 50 år (faktisk reiste vi mer med jernbane i 1960 enn i 2001). I dag synes også den innenlandske flytrafikken å ha stabilisert seg, mens bilbruken fortsatt øker.

Passasjerkilometer per innbygger per dag

	I alt	Personbil	Øvrig persontransport på vei	Fly	Jernbane*	Sjøtransport
1946	4,05	0,93	0,88	0,00	1,83	0,40
1952	5,40	1,31	2,04	0,01	1,86	0,45
1960	8,94	3,65	3,51	0,08	1,99	0,49
1965	12,84	7,43	3,93	0,25	1,78	0,50
1970	18,31	12,61	3,44	0,45	1,37	0,45
1975	24,14	17,99	3,45	0,70	1,55	0,45
1980	27,30	20,41	3,61	0,99	1,84	0,44
1985	31,44	24,34	3,57	1,42	1,69	0,42
1990	34,80	27,58	3,49	1,72	1,57	0,45
1995	35,28	27,44	3,49	2,24	1,68	0,43
2000	38,37	28,52	4,64	2,70	2,00	0,52
2001	38,50	29,05	4,53	2,50	1,95	0,51

* Inkl. sporveier/forstadsbaner.

Meter vei per motorkjøretøy

1945	452
1960	97
1970	65
1980	48
1990	38
1999	33

Personbiler per 1 000 innbyggere i noen land. 2000

Italia	565
Tyskland	529
Frankrike	473
USA	464
Sverige	451
Spania	436
Norge	414
Finland	410
Danmark	345
Portugal	343
Hellas	203

Kilde: Opplysningsrådet for veitrafikken.

... bil etter bil

Den totale bilbestanden (inkludert vare- og lastebiler og busser) er nå 2,3 millioner, hvorav personbiler utgjør nesten 1,9 millioner. Fra 1960 – da bilsalget ble frigitt – og fram til 1987 var det en kontinuerlig vekst i bilparken og i siste halvdel av 1990-tallet opplevde vi igjen en sterk vekst.

Vel 70 prosent av alle husholdninger har nå bil og nesten en fjerdedel har to eller flere biler.

Biltettheten er 414 personbiler per 1 000 innbyggere; høyest er den i Akershus (468), lavest i Finnmark (347) og Oslo (365). En annen måte å måle «biltettheten» på, er å se antallet biler i forhold til veilengden: I 1945 hadde hver bil nesten en halv kilometer vei, i dag disponerer hver bil bare vel 30 meter. Og i Oslo ville hver bil – hvis alle var på veien samtidig – bare ha vel 5 meter til rådighet.

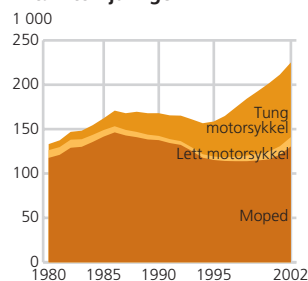
Den økte bilbruken reflekteres også i vår tidsbruk: I dag bruker hver voksne person i gjennomsnitt 1 time og 23 minutter på reise, sammenliknet med 1 time og 6 minutter i 1980.

På to hjul

Det er ikke bare bilparken som vokser; også antallet tohjulinger er økende. Etter en foreløpig topp på midten av 1980-tallet, flatet så salget ut. Men samtidig økte antallet tunge motorsykler, mens mopeden tapte terreng. Men de siste to årene har igjen mopedsalget tatt seg kraftig opp. Og nå er det ikke lenger den tradisjonelle mopeden som selger, men hovedsakelig scootere og off-road-mopeder.

Antall to-hjulinger

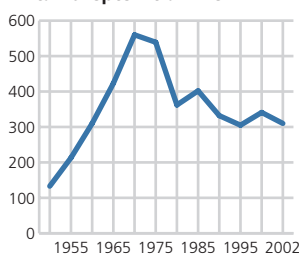

Mobilitetens pris

Mobiliteten har sin pris: Årlig blir nå om lag 300 mennesker drept i trafikken og vel 1 000 blir alvorlig skadet. Ytterligere 10 000 personer blir lettere skadet

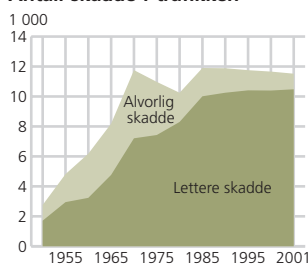
Antallet dødsfall i trafikken økte i hele etterkrigsperioden og nådde et toppunkt i begynnelsen av 1970-årene, med vel 500 drepte hvert år. Antallet alvorlig skadde viser omtrent samme utvikling: Fra om lag 4 500 i 1970 har det senere sunket til vel 1 000 per år. Antallet lettere skadde – derimot – synes å ha stabilisert seg på i overkant av 10 000 per år.

Antall drepte i trafikken

De stabile skadetallene de siste årene dekker over en endret fordeling: Antallet drepte og skadde bilførere og MC-førere er økende, mens for mopedister, syklistene og fotgjengere er antallet synkende.

Antall skadde i trafikken

Hellas verst

I forhold til folketallet er det i Norge 7 drepte per 100 000 innbyggere; omtrent som i de øvrige nordiske landene.

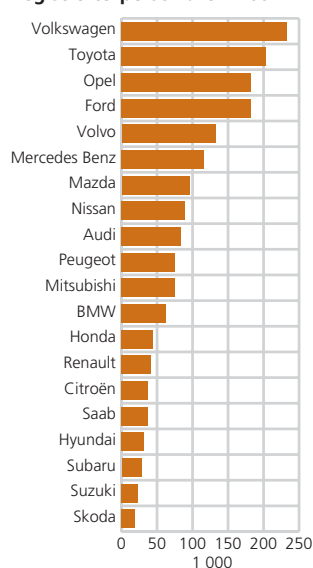
Etter som vi beveger oss sørover i Europa, stiger tallet: Høyest er trafikkdødeligheten i Hellas, med 20 drepte per 100 000 innbyggere. Dette til tross for at biltettheten er bare halvparten av Norges. Italia, som har den høyeste biltettheten i Europa, har en trafikkdødelighet omtrent som gjennomsnittet.

Drepte i trafikken per 100 000 innbyggere i enkelte europeiske land. 2000

Hellas	20
Portugal	17
Spania	15
Frankrike	13
Italia	11
Tyskland	9
Danmark	9
Finland	8
Sverige	7
Norge	7
Storbritannia	6

Kilde: OECD.

De vanligste bilmerkene. Registrerte personbiler. 2002

Tre av fire på ferie

Etter en økning på begynnelsen av 1970-tallet har andelen som hvert år reiser på ferie vært svært stabil: Årlig reiser om lag 75 prosent på ferie. I gjennomsnitt drar vi på 1,5 ferieturer per år og også dette tallet har vært relativt stabilt de siste årene.

Ferieturenes lengde har også holdt seg konstant omkring 15-16 dager. Blant dem som faktisk drar på ferie, er gjennomsnittlig antall turer 2,0 og de tilbringer til sammen vel 20 dager på ferie; bare en svak økning de siste 10 årene.

Når dette ikke har økt mer, har det sannsynligvis sammenheng med den økte utbredelsen av såkalte «weekend-turer»; f.eks. storbyferie med to-tre overnattinger. Siden ferieundersøkelsene bare omfatter turer med fire eller flere overnattinger, faller denne typen turer ut av statistikken.

Norge på ferietoppen

Nordmenn er, sammen med tyskere, de som oftest reiser på ferie. Deretter følger nederlendere, svensker og briter. I Italia er under halvparten av befolkningen på ferie hvert år, og i Spania og Portugal bare om lag én tredjedel.

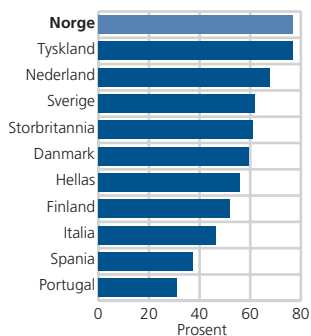
De velstående oftest på ferie

Å reise på ferie koster penger. Det er derfor ikke overraskende at økonomien har stor betydning for ferieaktiviteten. Mens bare én av to personer i husholdninger med under 100 000 kroner i inntekt var på ferie i løpet av 2001, gjaldt dette ni av ti i husholdninger med inntekt over 500 000.

Personer med høy inntekt reiser altså oftere på ferie, men god økonomi fører ikke til flere overnattinger. Snarere tvert imot: Det er de med lavest inntekt som foretar de lengste turene (i gjennomsnitt 36 overnattinger). Dette bl.a. fordi vi i denne gruppen finner mange studenter og pensjonister, to grupper som gjerne er lenge borte når de først reiser.

Det er særlig eldre og personer med lav utdanning/inntekt som ikke reiser på ferie.

Andel personer på ferietur i utvalgte land. Ca. 2000

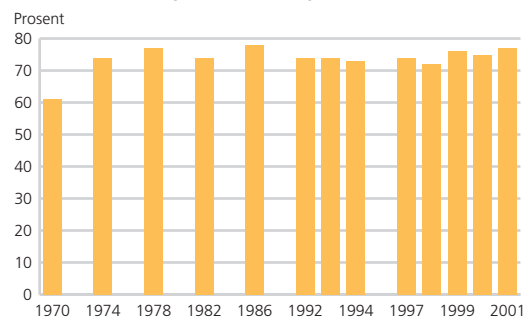

Kilde: Eurostat.

Andel på ferie og antall overnattinger blant de ferierende, i ulike inntektsgrupper. 2001

Husholdningsinntekt	Prosent	Antall overnattinger
- 99 999	51	36,2
100 - 199 999	60	21,7
200 - 299 999	69	20,2
300 - 399 999	74	18,7
400 - 499 999	83	17,9
500 000 -	89	20,2

Andel nordmenn på ferietur i løpet av året

Oftere til utlandet

Stadig flere reiser utenlands i ferien. På begynnelsen av 1990-tallet reiste nesten én tredjedel av de ferierende utenlands utenom Norden. Denne andelen nærmer seg nå 40. I tillegg reiser om lag 20 prosent til de nordiske landene.

Av alle ferieturer går 47 prosent til utlandet, og siden utenlandsferier ofte er av lengre varighet, utgjør disse 55 prosent av alle overnattinger. Slik sett ferierer vi nå mer i utlandet enn i Norge.

I Europa er dansker, tyskere og nederlendere de ivrigste utenlandsfarerene og legger mellom 60 og 70 prosent av ferieturene til utlandet. Til sammenlikning går bare 5 og 10 prosent av grekernes og spanjolenes ferieturer utenlands.

Spania mest populært

Spania er klart det mest populære reisemålet i utlandet, med nær en halv million reiser i året. Deretter følger Danmark, Hellas og Sverige. Disse fire landene har lenge (i litt varierende rekkefølge) vært de klart mest besøkte.

Lengre nedover på listen skjer det imidlertid endringer: Storbritannia og Tyskland var svært populære reisemål for noen år tilbake, men er nå forbi-gått av Frankrike. Også Italia er i ferd med å bli et attraktivt ferieland for nordmenn.

2,3 millioner utenlandske turister

Årlig besøker om lag 2,3 millioner utenlandske turister Norge. Flest kommer fra Sverige (28 prosent), fulgt av Tyskland og Danmark (begge 19 prosent). Deretter følger Finland (7 prosent) og USA og Storbritannia (begge 5 prosent).

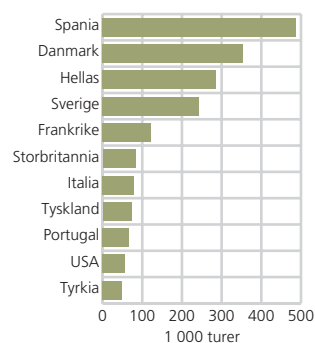
Utenlandske turister tilbringer i gjennomsnitt 7 døgn her i landet.

Andel ferieturer som går til utlandet i enkelte europeiske land. Ca. 2000. Prosent

	Andel utenlandsferier
Hellas	4,5
Spania	10,3
Portugal	18,0
Italia	22,8
Finland	28,6
Sverige	30,1
Storbritannia	45,0
Norge	46,7
Nederland	63,0
Tyskland	66,0
Danmark	69,1

Kilde: Eurostat.

Antall ferieturer til de største reisemålene i utlandet. 2001

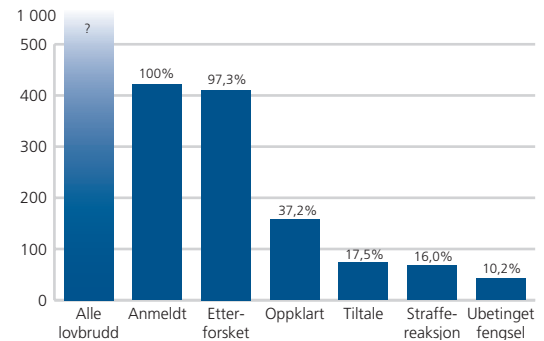
Fra lovbrudd til straff

Av 430 000 anmeldte lovbrudd i 1997 kan vi følge 420 000 gjennom retts-systemet. Og 5 år senere kan vi gjøre opp følgende status for disse: 3 prosent av lovbruddene ble henlagt fordi det ikke hadde funnet sted noe straffbart forhold.

Ytterligere 60 prosent ble henlagt som uopklart

(inkludert 6 prosent med ukjent avgjørelse), slik at 37 prosent av lovbruddene ble oppklart. Et flertall av disse ble avgjort ved påtaleunntatelse eller forelegg (gjaldt særlig forseelser). Vel 17 prosent av lovbruddene resulterte i tiltale, 16 prosent medførte straffereaksjon ved dom og 10 prosent av lovbruddene endte med ubetinget fengsel.

Fra lovbrudd til straff: Lovbruddenes gang gjennom rettsapparatet

Vel 1 200 lovbrudd anmeldes hver dag

Årlig anmeldes det nå om lag 450 000 lovbrudd. Av disse er vel 320 000 forbrytelser (grovt sagt lovbrudd som ifølge loven kan straffes med fengsel i mer enn tre måneder) og over 120 000 forseelser (f.eks. trafikkforseelser). Dette tilsvarer over 1 200 anmeldte lovbrudd per dag. Hvor mange lovbrudd som faktisk begås, har vi ikke tall for, men mørketallene antas å være store.

Kraftig økning

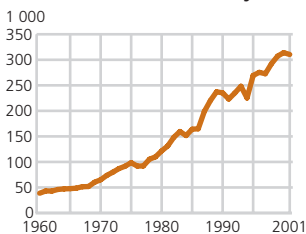
Antallet etterforskede forbrytelser er åttedoblet siden 1960; fra 38 700 i 1960 til 310 000 i 2001. Om vi tar hensyn til at befolkningen har økt med om lag en million i perioden, representerer økningen en seksdobling. Etterforskede forbrytelser utgjør nå om lag 70 per 1 000 innbyggere.

Noe av denne økningen må antas å skyldes at vi i dag er mer tilbøyelige til å anmelde en del lovbrudd, som f.eks. tyveri og at politiets rutiner for registrering og rapportering er blitt mer effektive.

Tyveriene dominerer

Med mellom 180 000 og 190 000 anmeldte tyverier hver år, er dette den dominerende typen forbrytelse. Sammen med andre økonomiske forbrytelser utgjør de nå to tredjedeler av alle forbrytelser. Den sterke økningen i antallet tyverier forklarer dermed langt på vei økningen i kriminaliteten siden midten av 1900-tallet. Tyveri av og fra biler utgjør mellom 50 000 og 60 000. Sammen med om lag 60 000 trafikkforseelser er bilen blandet inn i – direkte eller indirekte – ca. 25 prosent av alle lovbrudd.

Antall etterforskede forbrytelser

De vanligste tyveriene. 2001

	Antall
Tyveri fra biler og annet kjøretøy	33 200
Tyveri fra bedrifter og offentlige institusjoner	32 700
Tyveri fra bolig/hytte	25 200
Sykkeltveri	19 600
Tyveri av biler og annet kjøretøy	20 600

Mer narkotika

Narkotikaforbrytelser utgjør om lag 15 prosent av alle anmeldte forbrytelser og fra slutten av 1960-tallet har antallet økt eksplosivt, fra 200 til 48 000 i 2001. Denne økningen må imidlertid ses i lys av endringer i narkotikalovgivningen og politiets økende innsats på dette området. Det er særlig de mindre alvorlige narkotikaforbrytelsene (bruk og besittelse) som har økt, grove narkotikaforbrytelser utgjør bare 2 prosent av det samlede antallet narkotikaforbrytelser.

Ikke mer grov vold

Voldskriminaliteten har økt kraftig, og utgjør nesten 6 prosent av alle anmeldte lovbrudd. Også her er det de mindre alvorlige lovbruddene – trusler og legemsfornærmelser – som dominerer.

I intervju-undersøkelser sier om lag 5 prosent av befolkningen at de har vært utsatt for vold eller trusler om vold i løpet av året. Denne andelen har vært stabil siden begynnelsen av 1980-tallet.

En tredjedel oppklares

I 1960 ble fire av ti forbrytelser oppklart. Fram til slutten av 1980-tallet ble så oppklaringsprosenten mer enn halvert. Siden har den økt igjen, og i 2001 ble 33 prosent av alle forbrytelser oppklart. (Når det gjelder forseelser, blir om lag åtte av ti oppklart.)

Det er imidlertid store forskjeller i oppklaringsprosenten for ulike typer forbrytelser: Nesten alle drap blir oppklart, det samme gjelder narkotikaforbrytelser, mens bare om lag 10 prosent av tyveriene blir oppklart.

Unge menn dominerer

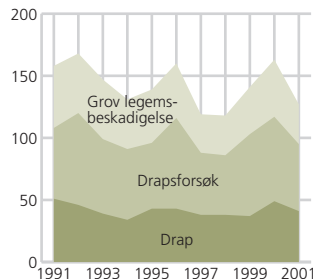
De som siktes for lovbrudd er ofte unge; 40 prosent av alle siktede i 2001 var under 25 år, og det er i aldersgruppen 18-20 år at vi finner de fleste siktede. I denne gruppen siktes årlig om lag 7 prosent for lovbrudd.

Og flertallet av de siktede er menn; kvinnene utgjør fortsatt under 20 prosent av dem som siktes for lovbrudd. Når det gjelder simpelt tyveri, narkotikalovbrudd, bedrageri, dokumentfalsk og underslag er kvinneandelen over 20 prosent.

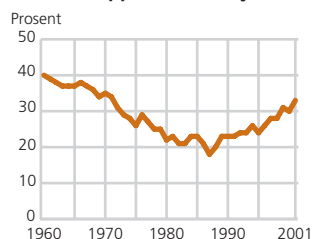
Internasjonalt

Det å sammenlikne kriminalitetsnivået i ulike land, er vanskelig på grunn av ulike definisjoner og begreper. Et hovedinntrykk er likevel at Norge ligger lavt når det gjelder grov vold, som drap og grove ran. Unntaket er voldtekt, hvor Norge, sammen med Sverige og Danmark, ligger klart over det europeiske gjennomsnittet. Dette kan selvfølgelig skyldes at terskelen for å anmelde slike lovbrudd er lavere i de nordiske landene. Også når det gjelder vinningsforbrytelser ligger Norge over gjennomsnittet, sammen med andre rike land hvor det er mye å stjele.

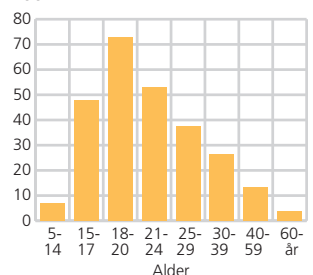
Antall anmeldte drap, drapsforsøk og grov legemsbeskadigelse

Andelen oppklarte forbrytelser

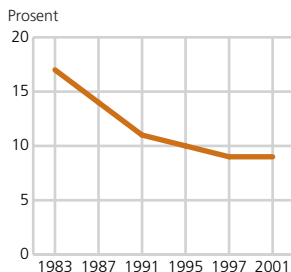

Siktede for lovbrudd per 1 000 innbyggere i ulike aldersgrupper, 2001

Andel personer 16-79 år som er medlem av et politisk parti

Synkende valgdeltakelse ...

Hjemmesitterne utgjør en stadig større gruppe, både ved stortingsvalg og kommunestyrevalg.

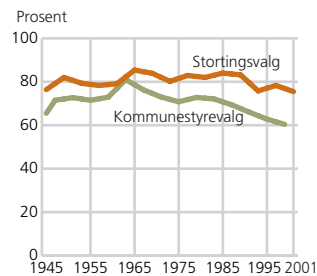
Stortingsvalgdeltakelsen kulminerte i 1965, da 85,4 prosent av de stemmeberettigede avga stemme. Senere har så valgdeltakelsen sunket, til 75,5 prosent i 2001.

Ved kommunestyrevalget har nedgangen vært enda mer markert: I 1999 var hjemmesitter-partiet det største partiet; bare seks av ti velgere stemte, sammenliknet med vel åtte av ti i 1963, en nedgang på om lag 25 prosent.

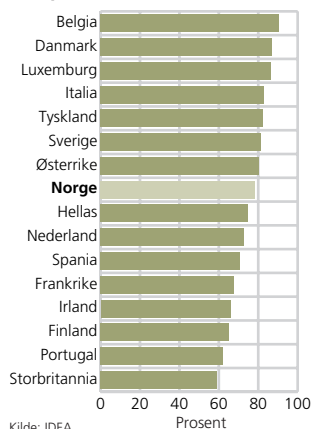
Ved fylkestingsvalgene er valgdeltakelsen enda lavere; i 1999 stemte bare 56,8 prosent av de stemmeberettigede ved fylkestingsvalget.

Inntrykket av synkende interesse for politikk bekreftes av tall som viser at også andelen som er medlemmer av et politisk parti synker: Fra 1983 til 2001 ble andelen omtrent halvert – fra 16 til 9 prosent.

Valgdeltakelse

Valgdeltakelse ved valg til nasjonalforsamlinger i noen europeiske land

... særlig blant menn

Tradisjonelt har menn hatt en noe høyere valgdeltakelse enn kvinner: Ved de første valgene etter krigen var valgdeltakelsen blant menn 6-7 prosent høyere enn blant kvinner. På 1980-tallet var denne forskjellen utjevnet og senere har kvinner oftere brukt stemmeretten. Dette gjelder i alle aldre, med unntak av dem over 50; eldre menn går fortsatt oftere til valgdeltakelse.

Middels valgdeltakelse i Norge

I internasjonal sammenheng er deltakelsen i norske stortingsvalg ikke spesielt høy. Våre nordiske naboer Danmark, Island og Sverige har alle en valgdeltakelse på over eller rundt 80 prosent; bare i Finland er den lavere enn i Norge.

I europeisk sammenheng ligger Norge omtrent på gjennomsnittet: Høyest valgdeltakelse finner vi i Belgia (90,6 prosent), lavest i Storbritannia (59 prosent).

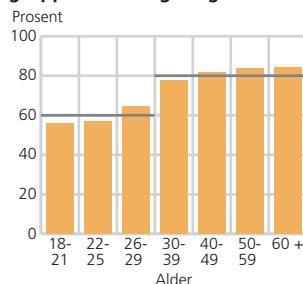

De unge sitter oftere hjemme

Valgdeltakelsen stiger med økende alder: Mens bare knapt 56 prosent av førstegangsvelgerne brukte stemmeretten, gjaldt dette vel 84 prosent av dem 60 år og over.

Det synes å gå et markert skille i valgdeltakelse ved omtrent 30-årsalder: De under 30 har en valgdeltakelse på pluss/minus 60 prosent, mens blant dem over 30 år stemmer om lag 80 prosent.

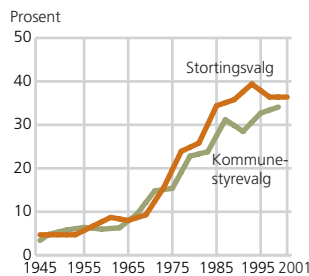
Valgdeltakelse i ulike aldersgrupper. Stortingsvalget 2001

Flere kvinner – både på Stortinget og i kommunestyrene

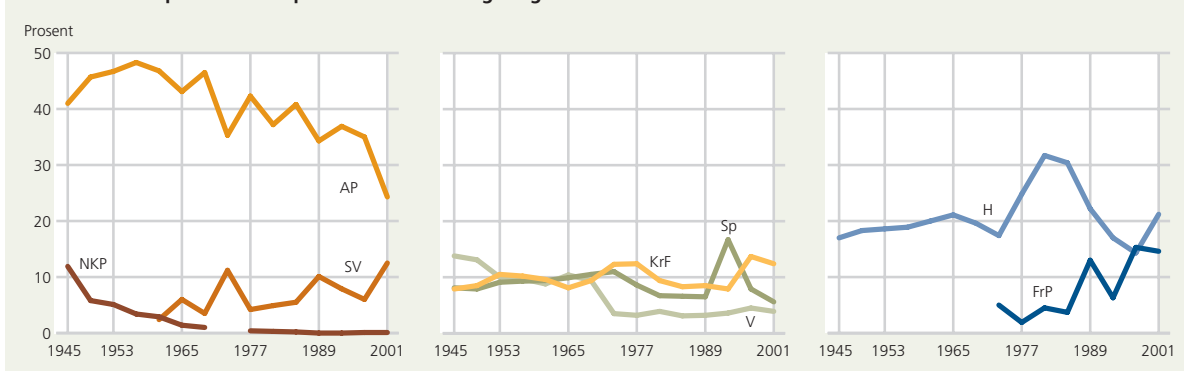
Fra begynnelsen av 1970-tallet økte kvinneandelen både på Stortinget og i kommunestyrene kraftig. De siste årene synes økningen i andelen kvinnelige stortingsrepresentanter å ha stoppet opp på vel 35 prosent, mens andelen kvinner i kommunestyrene fortsatt er økende. På Stortinget er kvinneandelen i Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet om lag 50 prosent. I Høyre og Kristelig Folkeparti er én tredjedel av representantene kvinner og i Fremskrittspartiet er andelen ca. 10 prosent.

Andel kvinnelige representanter på Stortinget og i kommunestyrene

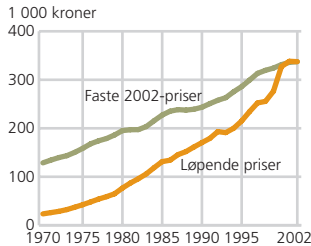
Sammenliknet med andre land kommer likevel Norge høyt opp på listen. Bare i de øvrige nordiske landene finner vi en større andel kvinner i de lovgivende forsamlingene: Sverige har 43 prosent, Danmark og Finland 37 prosent. Til sammenlikning har Tyskland 31 prosent, Storbritannia 18 og Frankrike bare 11 prosent.

Andel stemmer på de største partiene ved Stortingsvalgene

BNP per innbygger. Løpende og faste priser (2002-kroner)

BNP per innbygger og konsum i enkelte land. Prisnivåjustert. 2001. EU15=100

	BNP	Konsum i husholdningene	Personlig konsum
Luxemburg	188	149	142
Norge	143	98	108
Sveits	117	118	108
Danmark	116	92	105
Irland	117	91	91
Island	113	102	111
Nederland	115	99	104
Østerrike	111	112	109
Belgia	108	100	103
Finland	104	82	88
Tyskland	103	108	105
Frankrike	103	98	102
Italia	102	101	100
Sverige	102	81	93
Spania	84	85	83
Portugal	71	74	72
Hellas	64	74	69

Kilde: Eurostat.

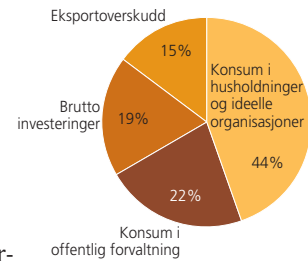
1 531 159 000 000

Bruttonasjonalproduktet (BNP) er et mål på et lands samlede produksjon av varer og tjenester og brukes gjerne som en indikator på velstandsutviklingen. I 2002 var den samlede verdiskapningen 1 531 milliarder kroner.

44 prosent av dette gikk til forbruk i husholdningene, 22 prosent til forbruk i offentlig forvaltning og 19 prosent ble investert. De resterende 15 prosentene representerer eksportoverskuddet og innebærer at verdien av det vi produserer er større enn det vi bruker.

I 1970 var BNP per innbygger 23 500 kroner. I 2002 var dette økt til 337 400; altså mer enn en tidobling på 30 år. Men det meste av denne økningen utgjøres av den generelle prisveksten – omregnet til 2002-priser var BNP i 1970 128 700 kroner. Realveksten var altså vel 160 prosent, dvs. vel 3 prosent gjennomsnittlig årlig vekst.

BNP anvendelse. 2002

Høyt BNP ...

Norge er etter hvert blitt et av verdens rikeste land. I europeisk sammenheng har Norge et BNP per innbygger som ligger 43 prosent over gjennomsnittet i EU (her er det tatt hensyn til forskjeller i prisnivå mellom landene).

Bare Luxemburg har et høyere BNP per innbygger, noe som i stor grad skyldes at mange av landets arbeidstakere er bosatt i nabolandene. Disse bidrar dermed til verdiskapningen, men inngår ikke i beregningen av «per innbygger». I tillegg kommer også en betydelig grensehandel.

... middels konsum

Et høyt BNP innebærer imidlertid ikke et høyt konsum: Norske husholdningers konsum ligger omtrent på gjennomsnitt i de 15 EU-landene. Når det gjelder personlig konsum (som omfatter de deler av offentlig konsum som forbrukes individuelt, som f.eks. helse- og undervisningstjenester), ligger Norge derimot noe over gjennomsnittet.

Endret næringsstruktur

I løpet av de siste 50 årene har næringsstrukturen i Norge endret seg radikalt. Generelt er det snakk om en vridning bort fra primær- og sekundærnæringene mot tertiærnæringene: Jordbruk og industri har måttet vike for tjenesteproduksjon; vi arbeider sjeldnere på åkeren og i fabrikkhallen og stadig oftere i butikker og på kontor.

Mens primærnæringene nå utgjør bare 4 prosent av de sysselsatte og sekundærnæringene om lag 22 prosent, omfatter tertiærnæringene hele 75 prosent av sysselsettingen.

En annen måte å belyse næringenes betydning på, er å se på deres bidrag til BNP. Da blir bildet et litt annet: Primærnæringene bidrar med i underkant av 2 prosent, sekundærnæringene med nærmere 40 (oljen bidrar langt mer verdimessig enn sysselsettingsmessig) og tertiærnæringenes bidrag er 59 prosent.

Eksportoverskudd siden 1979

Etterkrigstiden var preget av gjenreising og oppbygging, og dette medførte at importen av varer lenge var større enn eksporten.

Først med begynnende eksport av olje på slutten av 1970-årene fikk vi etter hvert et eksportoverskudd. Med unntak av årene 1986-1988 har vi siden hatt overskudd i utenrikshandelen med varer, og i 2002 var overskuddet vel 200 milliarder kroner.

Eksporten av olje og gass var dette året i overkant av 270 milliarder kroner, noe som betyr at det var et underskudd i utenrikshandelen med tradisjonelle varer. Selv om de tjenesteytende næringer er dominerende både sysselsettings- og verdimessig, er eksporten av tjenester relativt beskjeden: I 2002 eksporterte vi ulike tjenester for 156 milliarder; dette utgjør nesten en fjerdedel av den samlede eksporten.

Når handelen med tjenester er såvidt liten, skyldes dette at de dominerende tjenesteytende sektorene er offentlige. De pågående forhandlingene om GATS kan komme til å liberalisere den internasjonale handelen med tjenester, også de offentlige.

Svenskehandel

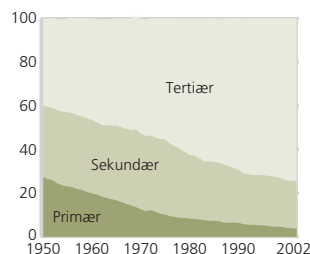
Svenskehandel er ikke noe som bare foregår over Svinesund. Sverige er vår viktigste handelspartner, både når det gjelder import og eksport: 16 prosent av vår import kommer derfra, mens 12 prosent av eksporten går til Sverige. Deretter følger Tyskland (hvor vi også har et importoverskudd) og Storbritannia, hvor eksporten er større enn importen.

Om lag tre fjerdedeler av eksporten går til EU-land og to tredjedeler kommer derfra. 12 prosent av importen kommer fra utviklingsland.

Olje og kjøretøyer

Når det gjelder eksport, er olje (og etter hvert også gass) den klart dominerende eksportartikkelen. Deretter følger metaller (særlig aluminium) og fisk. Importen domineres av kjøretøyer for vei (biler og busser) og andre transportmidler (fly og skip).

Sysselsatte fordelt på primær-, sekundær- og tertiærnæringene*

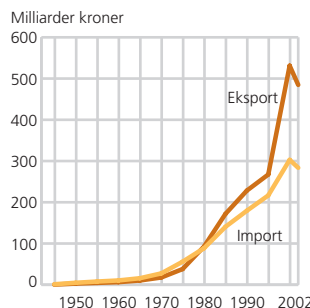

* Primærnæringene er: Jordbruk, skogbruk, fiske og fiskeoppdrett.

Sekundærnæringene er: Industri, oljeutvinning og bergverksdrift, bygge- og anleggsvirksomhet, kraft- og vannforsyning.

Tertiærnæringene omfatter de øvrige næringer, som: Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet, transport og kommunikasjon, offentlig og privat tjenesteyting.

Eksport og import av varer (inkl. olje og gass)

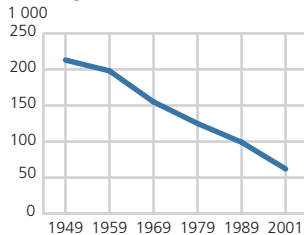
Eksport og import av tradisjonelle varer. 2001

Fra jordbruk til havbruk

Antall gårdsbruk

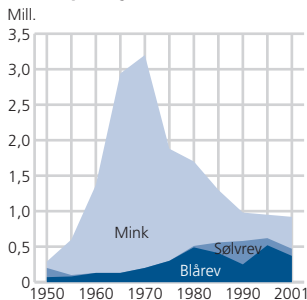
Store strukturendringer i jordbruket

Siden 1949 er antallet gårdsbruk redusert med mer enn to tredjedeler, fra 213 000 til 61 500 i 2002, noe som innebærer at gjennomsnittlig er 8 bruk lagt ned hver dag.

Det totale jordbruksarealet i drift er likevel uendret, fordi jorda på de nedlagte brukene blir tilleggsjord på de gjenværende. Og gjennomsnittsarealet for disse er dermed blitt mer enn tredoblet i perioden, fra 50 dekar til nesten 170.

Også sysselsettingen i jordbruket er kraftig redusert: I 1950 var over 20 prosent sysselsatt i jordbruk – i 2001 er andelen 2,8 prosent. Og jordbrukets andel av BNP er i dag under 1 prosent.

Antall pelsdyr

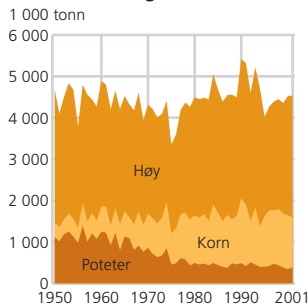

Færre hester og kyr – og pelsdyr

Ved siden av at hesten nesten er forsvunnet fra norsk landbruk, har det også vært en markert reduksjon i antallet kyr til under det halve (335 000 dyr i 2001). På den annen side har melkeproduksjonen per ku økt betraktelig, fra ca. 2 000 liter i 1949 til 5 700 liter i 2001. Bestanden av svin og sau har imidlertid økt.

Pelsdyrnæringen hadde sin storhetstid på slutten av 1960-tallet, med et samlet antall dyr på vel 3,2 millioner. 95 prosent av disse var mink. De siste årene har nedgangen stoppet opp og bestanden er i underkant av 1 million dyr.

Jordbruksavlinger

Mindre poteter – mer korn

Jordbruksavlingene varierer mye fra år til år, men i et litt lengre perspektiv er tendensen klar: Siden 1950 er produksjonen av poteter sunket til nesten en tredjedel, mens kornproduksjonen er tredoblet. Engavlingene er omtrent på samme nivå som for 50 år siden.

Landbruksdepartementet har som mål at minst 10 prosent av landbruksarealet skal drives økologisk innen 2010. I dag er antallet bruk med økologisk drevet areal 2 300, noe som utgjør nesten 4 prosent av alle bruk. Dette utgjør imidlertid bare 2 prosent av arealet. Til sammenlikning er arealet over 5 prosent i de andre nordiske landene.

Tømmerhogst – fra øks til hogstmaskin

Skogbrukets økonomiske betydning er betydelig redusert. I 1950 utgjorde skogbruket 2,5 prosent av BNP, mens det i 2000 kun bidro med 0,2 prosent. Hogstkvantumet har variert mellom 6,6 og 11 millioner kubikkmeter salgsvirke per år i perioden. Men mens alt tømmer ble felt og kvistet manuelt med sag og øks i 1950, overtok etter hvert motorsaga. I dag er det hogstmaskinene som dominerer, og sysselsettingen i skogbruket er således blitt kraftig redusert.

Færre fiskere, men økt produksjon

Omkring 1950 var det om lag 100 000 fiskere i Norge, i 2001 var antallet 19 000. Av disse hadde 13 700 fiske som hovedyrke.

Fangstmengden i fiskeriene varierer mye fra år til annet. Fra 1945 til toppåret 1977 ble fangsten mer enn firedoblet, fra 0,7 til 3,4 millioner tonn. Deretter har den sunket til 2,7 millioner i 2002.

Dette plasserer Norge som nummer ti på listen over verdens største fiskerinasjoner. Øverst finner vi Kina (17,2 mill. tonn), etterfulgt av Peru, Japan, Chile og USA.

Økonomisk er det fangst av torsk som har størst verdi, etterfulgt av sild og brisling, makrell, skalldyr og skjell.

Laksen: Vårt nye husdyr

Produksjonen av oppdrettsfisk har økt kraftig siden virksomheten begynte i 1970-årene og utgjorde i 2001 vel 500 000 tonn. De siste årene har veksten avtatt, hovedsakelig som en følge av produksjonsreguleringer, bl.a. på bakgrunn av dumpinganklager.

Laksen er dominerende i oppdrettsnæringen, men ørretproduksjonen er økende. Også andre arter er i ferd med å bli interessante: Blåskjellproduksjonen var i 2001 vel 900 tonn og også torsken er i siget, med over 600 tonn.

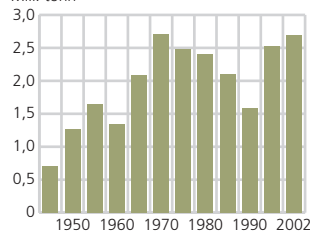
Få sysselsatte – store verdier

Oppdrettsnæringen sysselsetter i underkant av 4 000 personer, fordelt på ca. 1 300 oppdrettsanlegg. Men den økonomiske betydningen er langt større: Selv om prisene på eksportmarkedet (dvs. EU) var spesielt lave i 2001, utgjorde førstehåndsverdien i oppdrettsnæringen nesten like mye som i de tradisjonelle fiskeriene – henholdsvis 9,2 og 11,4 milliarder kroner.

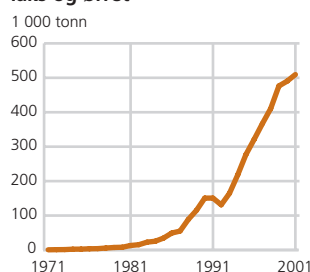
Den samlede eksportverdien av fisk og fiskeprodukter var i 2001 om lag 30 milliarder kroner. Fiskeeksporten utgjør dermed vel 4 prosent av de samlede eksportinntektene. Eksporten av oppdrettsfisk står for om lag en tredjedel av fiskeeksporten.

Halvparten av fiskeeksporten går til EU-land, men det største enkeltmarkedet er Japan.

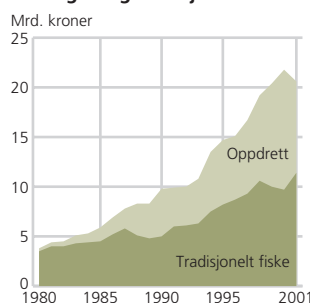
Fangstmengde i norske fiskerier
Mill. tonn

Fiskeoppdrett. Solgt mengde laks og ørret
1 000 tonn

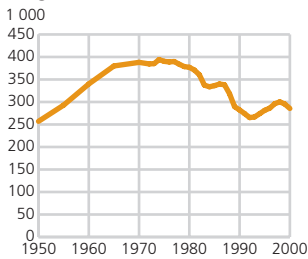

Førstehåndsverdi i oppdrettsnæringen og tradisjonelt fiske
Mrd. kroner

Antall sysselsatte i industri og bergverk

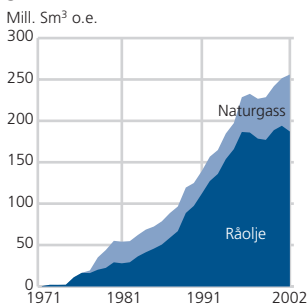
Industriens vekst og fall

Sett under ett har sekundærnæringene (industri og bergverksdrift, oljeutvinning, bygg og anlegg og kraft- og vannforsyning) hatt en svak tilbakegang de siste 30 årene fram til dagens 490 000 sysselsatte. Relativt sett er imidlertid nedgangen langt større: Fra å utgjøre nesten én tredjedel av alle sysselsatte fram til omkring 1970, utgjør sekundærnæringene i dag 22 prosent.

Siden toppåret 1974 er antallet arbeidsplasser i industri og bergverksdrift redusert med om lag 25 prosent – fra 400 000 til knapt 300 000. Denne nedgangen skjedde på slutten av 1970-tallet og på 1980-tallet. Etter en oppgang på 1990-tallet, har det igjen vært en nedgang de siste årene. Antallet sysselsatte i industrien utgjør i dag 13 prosent av alle sysselsatte.

Nedgangen i sysselsettingen har vært særlig markert i tekstil- og bekledningsindustrien, trevare- og treforedlings-, samt verkstedindustrien.

Samlet produksjon av olje og gass

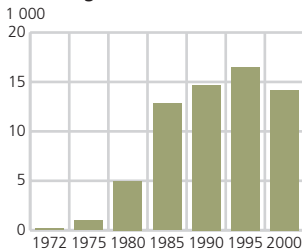
Olje og gass: Økt produksjon ...

Med unntak av nedgangen på slutten av 1990-tallet, har oljeproduksjonen økt jevnt siden starten i 1971. Fra slutten av 1970-årene kom også gassproduksjonen i gang og denne lå lenge stabilt mellom 20 og 30 millioner Sm³ oljeekvivalenter. Fra midten av 1990-tallet økte så gassproduksjonen og utgjør i dag vel 20 prosent av den totale produksjonen, en andel som forventes å øke i årene som kommer.

... men relativt få sysselsatte

Fra den spede begynnelsen i 1972 økte sysselsettingen i olje- og gassutvinningen gradvis fram til slutten av 1990-tallet, da om lag 16 000 var sysselsatt i næringen. I tillegg kommer 8-9 000 sysselsatte i ulike tjenester knyttet til petroleumsindustrien.

Sysselsetting i olje- og gassutvinning

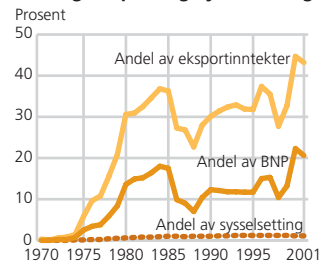

Om vi også tar med borevirksomheten og sysselsettingen i ulike leverandørnæringer, er det totale antallet sysselsatte tilknyttet olje- og gassvirksomheten om lag 75 000. Det vil si at sektoren samlet har omtrent like mange sysselsatte som primærnæringene.

Store verdier

Betydningen av petroleumsvirksomheten er imidlertid langt større enn sysselsettingen skulle tilsi. Verdimessig er det Norges største næring og den bidrar for tiden med i overkant av 20 prosent av BNP. Og petroleumssektorens andel av eksportinntektene er nå oppe i ca. 45 prosent.

Olje- og gassutvinning. Andel av BNP og eksport og sysselsetting

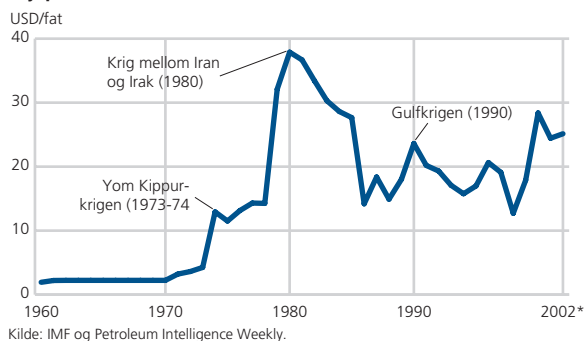

Når oljen har fått så stor økonomisk betydning, har dette selvfølgelig sammenheng med produksjonsvolumet, men det skyldes også den forholdsvis høye oljeprisen i perioden.

Oljeprisen

Kurven over oljeprisen viser at Norge begynte sin oljeproduksjon på et meget gunstig tidspunkt. Etter å ha ligget på ca. 2 dollar per fat gjennom nesten hele århundret, økte så prisen på begynnelsen av 1970-tallet og i forbindelse med den første oljekrisen i 1973-74, ble oljeprisen tredoblet. Senere økte den ytterligere omkring 1980. Fra midten av 1980-tallet har den så variert mellom 15 og 30 dollar.

Oljepris. Brent blend

Kort levetid for oljen?

De gjenværende olje- og gassreservene på norsk sokkel antas å være 10,2 milliarder Sm³ oljeekvivalenter. Til sammenlikning er den samlede produksjonen hittil (2002) 3,5 milliarder Sm³ o.e.

Mens Norges andel av verdens olje- og gassressurser utgjør litt under 1 prosent, bidrar vi nå med henholdsvis 4,5 og 2,3 prosent av den årlige olje- og gassproduksjonen. Dette innebærer at levetiden for de norske reservene er betydelig kortere enn for verdens samlede reserver, særlig når det gjelder olje.

Penger på bok

Fordi oljeinntekten etter hvert vil avta og fordi et økende antall eldre vil føre til økte pensjons-, pleie- og omsorgsutgifter, er det opprettet et Statens petroleumsfond, som forvaltes av Norges Bank og bygges opp av den delen av oljeinntektene som ikke blir brukt over statsbudsjettet. Siden 1996 har fondet økt fra 48 milliarder til 609 milliarder kroner ved utgangen av 2002. Dette tilsvarer over 40 prosent av BNP.

1 Sm³ (standard kubikkmeter) oljeekvivalenter (o.e.) = 6,29 fat

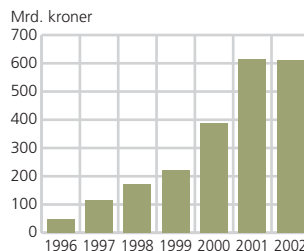
1 fat = 159 liter

Største oljeproducenter. August 2002. Mill. fat/dag

Tidligere Sovjetunionen (FSU)	9,5
Saudi-Arabia	7,7
USA	7,7
Mexico	3,6
Iran	3,4
Kina	3,4
Norge	3,1

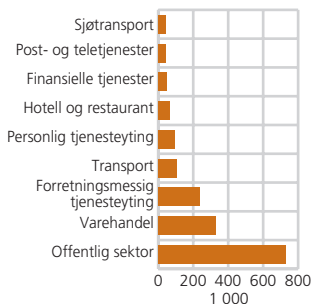
Kilde: Petroleum Economist.

Statens petroleumsfond

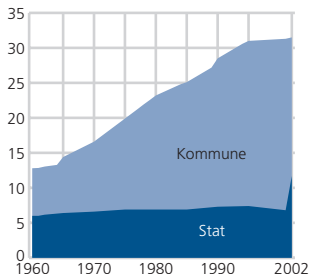

Antall sysselsatte i ulike tertiærnæringer. 2002

Sysselsatte i offentlig sektor som andel av samlet sysselsetting

Tre av fire i tjenesteytende sektor

Samlet har sysselsettingen i tertiærnæringene eller tjenesteyting vokst fra 750 000 på begynnelsen av 1960-tallet til dagens 1 760 000, noe som utgjør nesten 75 prosent av alle sysselsatte. Tertiærnæringenes dominerende stilling har fristet til mange generaliserende karakteristikk av dagens samfunn, som «det postindustrielle samfunn», «informasjonssamfunnet» og «servicesamfunnet».

Denne sektoren består av mange og svært ulike næringer, som f.eks. varehandel, hotell- og restaurant, transport, finansielle tjenester og turisme. Men den største og dominerende tjenesteytende sektor er likevel offentlig sektor – dvs. kommunal og statlig forvaltning – med sosiale tjenester, helsevesen, undervisning, administrasjon, etc.

Sterk vekst i offentlig sektor

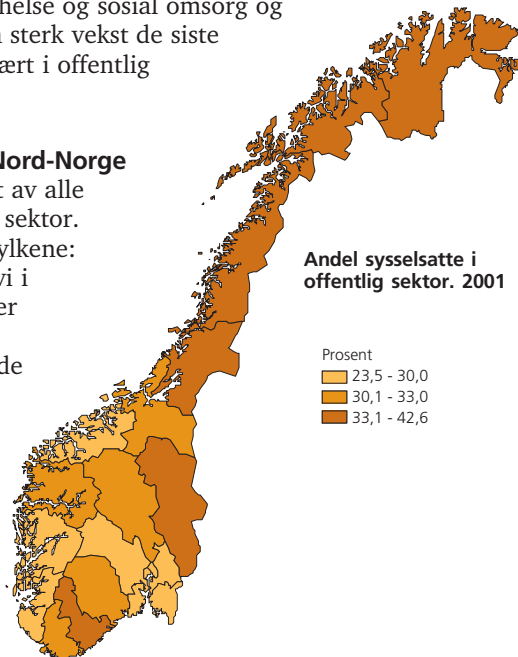
Det har de siste tiårene vært en kraftig vekst i offentlig sektor og den sysselsetter nå om lag 730 000, sammenliknet med bare 200 000 i 1962. Og offentlig sektors andel av sysselsettingen har økt fra 13 prosent til vel 30, noe som tilsvarer 27 prosent av utførte timeverk (deltidsarbeid er noe mer utbredt i offentlig sektor).

Sysselsatte i kommuneforvaltningen utgjør det store flertallet. På grunn av statens overtakelse av de fylkeskommunale sykehusene, fant det sted en sysselsettingsvekst på 114 000 personer i statlig forvaltning i 2002.

Det er først og fremst innen helse og sosial omsorg og utdanning at det har vært en sterk vekst de siste årene. Svakest har veksten vært i offentlig administrasjon.

Mange offentlig ansatte i Nord-Norge

Som nevnt, er vel 30 prosent av alle sysselsatte å finne i offentlig sektor. Men dette varierer mellom fylkene: De høyeste andelen finner vi i Troms og Finnmark, hvor mer enn 40 prosent er ansatt i offentlig sektor (noe som både skyldes forsvarets tilstedeværelse og at kommuner med spredt bosetting krever relativt flere sysselsatte for å opprettholde ulike kommunale tjenester).

Lavest andel sysselsatte i stat eller kommune finner vi i Oslo og Rogaland, med bare 24-25 prosent. Oslo har mange sysselsatte i statlig sektor, men færre i kommuneforvaltningen.

IKT: En ny sektor i vekst

Det som kalles IKT-sektoren omfatter en rekke næringer som hovedsakelig driver med informasjons- og kommunikasjonsteknologi; som produksjon av datamaskiner og -utstyr, handel med IKT, telekommunikasjon og konsulentvirksomhet. Denne sektoren går altså på tvers av en tradisjonell næringsinndeling og omfatter produksjon både av varer og tjenester.

IKT-sektoren sysselsatte i 2001 92 000 personer og dette er 4 prosent av den samlede sysselsettingen. Og sektoren vokser langt raskere enn den samlede økonomien.

Konsulenttjenester utgjør 45 prosent av den samlede sysselsettingen i bransjen og er den delen som vokser raskest.

Viktig i dagliglivet

Til tross for den økte økonomiske betydningen av IKT-sektoren, er denne teknologiens betydning eller viktighet langt mer synlig på forbrukersiden, både i næringslivet og i husholdningene. I løpet av 1990-tallet ble moderne kommunikasjonsmidler som PC, mobiltelefon og Internett en viktig del både av arbeidslivet og husholdningenes dagligliv.

I næringslivet har nå åtte av ti foretak (med mer enn ti sysselsatte) tilgang til Internett, sammenliknet med fire av ti i 1998. Og halvparten av foretakene har egen hjemmeside. På dette området synes norske bedrifter å ligge noe etter sine nordiske naboer.

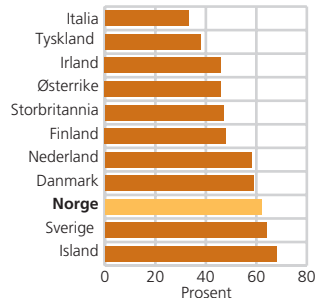
Men det er kanskje likevel i husholdningene at betydningen av moderne kommunikasjonsteknologi er mest iøynefallende: I 2001 hadde 75 prosent tilgang til hjemme-PC og 60 prosent hadde Internett-tilgang hjemme. Og én av tre brukte PC og Internett en gjennomsnittsdag.

Norge er – sammen med de andre nordiske landene – på verdenstoppen når det gjelder tilgang til og bruk av IKT-utstyr, f.eks. når det gjelder Internett-tilgang. Det samme gjelder utbredelse av hjemme-PC og mobiltelefon.

Antall sysselsatte i IKT-sektoren

1995	59 500
1996	63 234
1997	68 100
1998	73 700
1999	80 300
2000	85 500
2001	92 100

Andel husholdninger med Internett-tilgang i noen land. 2001

Kilde: Eurostat.

Kjerringa med strømmen

Fjell og skog

Med 324 000 km² areal og 4,5 millioner innbyggere er Norge – nest etter Island – Europas minst tett befolkede land, med 14,8 innbyggere per km².

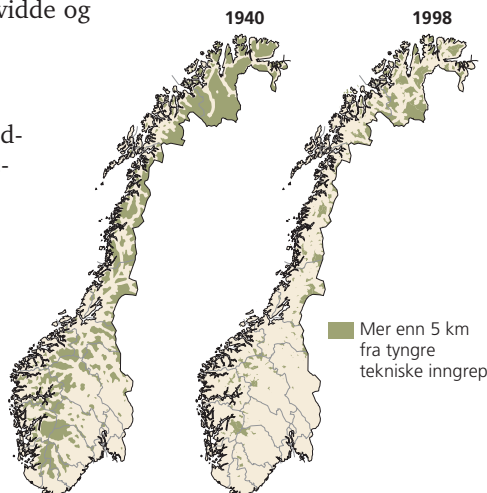
Bebygget areal (herunder veier) utgjør bare i overkant av 1 prosent. 3 prosent av arealet er jordbruksareal og 23 prosent produktiv skog. Ytterligere 15 prosent er uproduktiv skog, og ferskvann utgjør 5 prosent.

Resten, vel 50 prosent, er fjell, vidde og myr.

Fra villmark til vern

Omkring 1940 var fortsatt en tredjedel av landarealet villmarkspreget eller urørt. I 1998 var denne andelen redusert til 12 prosent, hovedsakelig på grunn av utbygging av skogsbilveier o.l.

Samtidig har arealet som er fredet etter lov om naturvern økt, og slike områder utgjør nå 10 prosent av arealet.

Elektrisitetsforbruk per innbygger i noen land. kWh. 1998

Norge	27 277
Island	22 759
Canada	17 486
Sverige	16 629
Finland	15 420
USA	14 089
Danmark	7 927
Frankrike	7 613
Tyskland	6 785

Kilde: IEA.

Norge på elektrisitetstoppen

I et fjelland som Norge, med mye vannkraft, er elektrisitet en viktig energikilde. Vi har verdens høyeste elektrisitetsforbruk per innbygger: 27 300 kWh. Dette er nesten fem ganger gjennomsnittet i Europa; om lag 5 700 kWh. (Dette tallet omfatter elektrisitetsforbruket i alle sektorer, ikke bare husholdningenes forbruk.)

Sammenliknet med andre land, utgjør elektrisk kraft en relativt høy andel av energiforbruket i Norge – nesten 50 prosent. Dette har selvfølgelig sammenheng med at elektrisitet har vært relativt billig: I 2000 var prisen per kWh omtrent halvparten av prisen i mange europeiske land.

Priser på blyfri bensin (95 oktan) og elektrisitet til husholdninger i enkelte land. 2000

	Bensin (kr/liter)	Elektrisitet (kr/kWh)
Norge	10,57	0,50
Danmark	9,09	1,73
Finland	9,20	0,69
Nederland	9,43	1,15
Italia	8,80	1,18
Storbritannia	10,64	0,95
Sveits	7,29	0,98
Østerrike	7,64	1,06

Kilde: IEA.

Energiforbruk som gjennomsnittet

Det høye elektrisitetsforbruket betyr imidlertid ikke at Norge har et spesielt høyt samlet energiforbruk.

Siden 1976 har energiforbruket økt med 45 prosent – fra vel 600 Peta Joule til nærmere 900 i 2001. Målt per innbygger ligger Norge litt over gjennomsnittet blant vestlige land og omtrent på linje med Sverige og Finland.

Mens Norge stadig har produsert mer olje, har det i denne perioden paradoksalt nok skjedd en overgang fra oljeprodukter til bruk av elektrisitet, som nå utgjør ca. 50 prosent av det totale energiforbruket. Men mens det stasjonære oljeforbruket (bl.a. til fyring) er blitt kraftig redusert, har olje brukt til transport økt noe. Også bruken av gass, fjernvarme og fast brensel har økt. Veksten i energibruken har vært størst i privat tjenesteyting og i husholdningene.

Økte utslipp til luft ...

Økt produksjon og mer bruk av olje og gass fører til økte utslipp til luft. De norske utslippene av klimagasser økte med over 8 prosent fra 1990 – som er basisåret for Kyotoprotokollen – til 2001 og var da på det høyeste nivået noensinne. Veksten i utslippene var lavere enn den økonomiske veksten (målt som BNP i faste priser). I 2002 sank så utslippene noe, og ligger nå 5 prosent over 1990-nivået.

CO₂ står for nesten tre fjerdedeler av de samlede klimagassutslippene. De viktigste kildene til utslipp av CO₂ er veitrafikk, olje- og gassutvinning, forbrenning i industrien og prosessutslipp fra metallproduksjon.

Ifølge Kyotoprotokollen kan de norske utslippene – medregnet de såkalte Kyotomekanismene – bare øke med i alt 1 prosent fra 1990 og tjue år fram i tid.

... og også mer avfall

Økonomisk vekst og velstand genererer også store mengder avfall: I 2000 produserte vi i alt vel 8,5 millioner tonn avfall; dvs. nesten 2 tonn per innbygger. Siden 1995 er økningen på 1 million tonn. Økningen i avfallsmengden på 1990-tallet er likevel mindre enn den økonomiske veksten, målt i BNP.

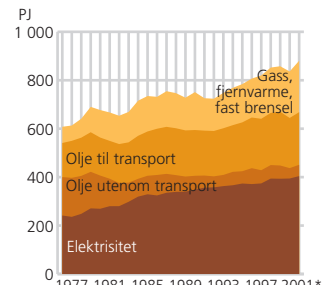
40 prosent av avfallet kommer fra industrien, mens de øvrige næringene genererer omtrent det samme. De resterende 18 prosentene er husholdningsavfall og mengden av dette øker mer enn de øvrige typene. I 2001 produserte hver innbygger i gjennomsnitt 334 kg husholdningsavfall. Og avfallsmengden i husholdningene har økt mer enn konsumet i husholdningene.

Energiforbruk per innbygger i noen land. toe. 1999

Island	11,3
USA	8,3
Canada	7,9
Finland	6,3
Norge	6,0
Sverige	5,7
Nederland	4,7
Frankrike	4,2
Danmark	4,0

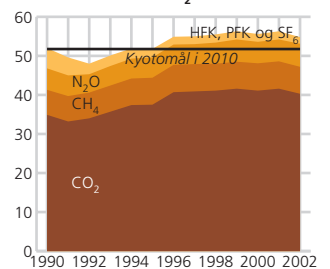
Kilde: Eurostat.

Energibruk fordelt på energitype*. Peta Joule

*Unntatt energisektorene og utenriks sjøfart.

Utslipp av klimagasser. Millioner tonn CO₂-ekvivalenter

Kilde: Utslppsregnskapet til Statistisk sentralbyrå og Statens forurensningstilsyn.

Mer statistikk?

ssb.no

Dette er Norge gir bare enkelte smakebiter på Statistisk sentralbyrås statistikk. På våre websider – [ssb.no](http://www.ssb.no) – finner du aktuell og oppdatert statistikk og analyser om alle de temaer som er behandlet i dette heftet. I tillegg finner du utførlig bakgrunnsinformasjon om de ulike statistikkene. Ny statistikk publiseres hver dag kl. 10:00. All informasjon som publiseres på [ssb.no](http://www.ssb.no) er gratis.

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

A-Å | Hjelp | Spørsmål | Kontakter | English

• Statistikkområder • Statistikkbanken • SSBmagasinet • Forskning • Nyttig • Publikasjoner • Om SSB

Forsiden

A-Å
Klikk på bokstaven til ordet du leter etter:
A B C D E F G H
I J K L M N O P
Q R S T U V W
X Y Z Æ Ø Å

Hurtigruten Bergen-Kirkenes
Over ein halv million reiste med Hurtigruta i fjor
Så mange som 547 407 passasjerer reiste med Hurtigruta i 2002, ein auke på 23 prosent eller 100 723 fleire passasjerar samanlikna med 2001. Ein må heilt tilbake til 1964 for å finne fleire passasjerar som reiste med Hurtigruta. (06.03)
Dagens statistikk ▶

Investeringstatistikk: Olje- og gassvirksomheten
Optimistiske investeringsanslag for 2003
Investeringene til olje- og gassvirksomheten for 2003, inkludert røtrtransport, anslås nå til 71,1 milliarder kroner. Dette er en oppjustering av anslagene med 10,3 milliarder, eller 16,8 prosent sammenlignet med 4. kvartal 2002. Mye av økningen skyldes at flere investeringsprosjekter i 2002 er utsatt til 2003. (06.03)
Dagens statistikk ▶

Finansinstitusjoner
Vi låner fremdeles mer
I løpet av 2002 økte finansinstitusjonenes utlån til publikum med 6 prosent. Dette er en nedgang på 7 prosentpoeng sammenlignet med året før. (06.03)
Dagens statistikk ▶

Byggeareal
Økt hyttebygging
I 4. kvartal 2002 ble det igangsatt 106 000 kvadratmeter bruksareal til fritidsbygninger. I hele 2002 er det påbegynt 402 000 kvadratmeter til fritidsbygninger, 11 prosent mer enn i fjor. (06.03)
Dagens statistikk ▶

Likestillingsindeks for kommunene, 2002
Hammerfest og Sør-Varanger på topp
Likestillingsindeksene for 2002 viser at Hammerfest og Sør-Varanger er de mest likestilte kommunene. Av fylkene ligger Oslo, Finnmark og Akershus på topp, mens Agder-fylkene og Møre og Romsdal ligger på bunnen. (05.03)
Les mer ▶

Lev- og skadeforsikringselskaper
Økte premieinntekter for forsikringselskapene
Premieinntektene økte med 13,1 prosent for skadeforsikringselskapene mens erstatningskostnadene kun økte med 0,5 prosent. Livforsikring gikk erstatningskostnadene ned med 0,8 prosent, mens premieinntektene økte med 6,3 prosent. Likevel fikk både livforsikrings- og skadeforsikringselskapene underskudd på ordinær virksomhet på over 1 milliard kroner ved årets slutt i 2002. (06.03)
Dagens statistikk ▶

► Siste 14 dager
► Kommende statistikk
► Folke- og boligtelling
► Økonomiske nøkkeltall og prognoser
► KOSTRA
► Nyheter per e-post
► Navnestatistikk
► Lenker til andre
► SSB i media

Fredag 07.03 10:00 frigit:

- Produksjonsindeks for industrien
- Jordbruksareal og husdyr
- Utdanningsstatistikk. Læringer og avlagte fagprøver
- Skattestatistikk. Oversikt over skatteligninga
- Omsetningstatistikk. Olje- og gassutvinning, industri, bergverksdrift og kraftforsyning

Lokalt intranett

Du kan søke etter statistikk på ulike måter: Ved å slå opp på ulike emner, søke i fritekst eller bruke den alfabetiske veiviseren A-Å. I tillegg kan du selv konstruere dine egne tabeller i Statistikkbanken for nedlasting til PC.

Du kan også abonnere på de ulike statistikkene per e-post, også dette er gratis. Alle våre publikasjoner finnes tilgjengelig i elektronisk versjon på [ssb.no](http://www.ssb.no).

På papir

De viktigste publikasjonene er:

Statistisk årbok

Statistisk årbok kommer ut hvert år og presenterer hovedtrekk i den offisielle statistikken på de fleste samfunnsområder. Statistisk årbok er et nyttig oppslagsverk – et leksikon i tall. Tabell- og figurregister og et alfabetisk stikkordregister bak i boka gjør det enkelt å finne fram til aktuell informasjon. Kildeopplysningene i tabellene gjør årboka til et godt utgangspunkt også for dem som ønsker å finne fram til mer detaljert statistikk. Statistisk årbok utgis også på engelsk og både den norske og den engelske utgaven finnes på våre websider: ssb.no.

Samfunnsspeilet

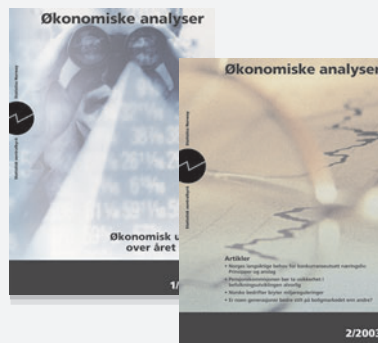
I dette tidsskriftet presenteres aktuelle analyser om levekår og livsstil. *Samfunnsspeilet* kommer med seks nummer per år og gir løpende informasjon om viktige sosiale, demografiske, økonomiske og kulturelle endringer i samfunnet.

Abonnementspriser 2003:
kr 330,- for institusjonsabonnement,
kr 220,- for privatabonnement og
kr 65,- for enkeltnummer.

Økonomiske analyser

Her presenteres artikler om samfunnsøkonomiske forhold, oversikter over konjunkturutviklingen i Norge og utlandet, nasjonalregnskapstall og andre konjunkturindikatorer. Publikasjonen kommer med seks nummer i året.

Abonnementspriser 2003:
kr 1 000,- for institusjonsabonnement,
kr 540,- for privatabonnement og
kr 170,- for enkeltnummer.

Adresser

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:

Postboks 8131 Dep, 0033 Oslo

Internett: www.ssb.no

E-post: ssb@ssb.no

Besøksadresser:

Oslo: Kongens gate 6

Kongsvinger: Oterveien 23

Sentralbord: 21 09 00 00 eller 62 88 50 00

Spørsmål om statistikk og publikasjoner kan rettes til vårt

Bibliotek og informasjonssenter

Bibliotek og informasjonssenteret er et kompetansesenter for offisiell norsk, utenlandsk og internasjonal statistikk, og ligger i Kongens gate 6 i Oslo.

Bibliotek og informasjonssenteret er et fagbibliotek med målsetning å formidle og gjøre tilgjengelig statistisk informasjon for allmennheten, forskningsmiljøer, medier, myndigheter og næringsliv.

Telefon: 21 09 46 42/43

E-post: biblioteket@ssb.no

